

MILITAIRE SPECTATOR

Nederlandse opleiding tot onderzeebootcommandant

- Een rolmodel voor de krijgswetenschap
- Nederland en de United States Security Coordinator

Masteropleiding *Military Strategic Studies* aan de NLDA

De Faculteit Militaire Wetenschappen verzorgt een modulaire Engelstalige wetenschappelijke masteropleiding. Deze erkende en geaccrediteerde opleiding, *Military Strategic Studies*, start weer in september 2014.

De breed opgezette master bestudeert de rol van het militaire instrument binnen de context van hedendaagse veiligheidspolitieke vraagstukken. De master bestaat uit vier verplichte courses. Daarnaast dient men een keuze te maken uit een van de drie afstudeerrichtingen (*tracks*) van elk vier courses:

- *War Studies*
- *Intelligence & Security*
- *Military Management & Logistics*

De tracks worden gecompleteerd met een *elective*. De studie wordt afgerond met een seminar over onderzoeksmethoden en een thesis. Het volgen van een of meer losse courses (elk 5 EC) is ook mogelijk.

De inhoud

De master geeft een grondig inzicht in de functie van krijgsmachten in diverse soorten contemporaine conflicten. Het gaat om conventionele oorlogen zoals *Iraqi Freedom*, etnische conflicten en burgeroorlogen zoals in de Balkan, optreden als onderdeel van een diplomatiek offensief zoals tijdens *Allied Force* boven Kosovo, of inzet ten behoeve van *statebuilding* zoals in Afghanistan. Daarbij komen de politieke, maatschappelijke en wetenschappelijke analyses, debatten en theorievorming aan de orde, evenals de juridische en ethische vraagstukken rond legitimering van militair optreden. Verder besteedt de studie aandacht aan de interne managementdynamiek van defensieorganisaties en de positie van krijgsmachten binnen moderne westerse maatschappijen. Naast logistieke thema's wordt ook stilgestaan bij de economische en psychologische dimensie van het krijgsbedrijf. Diverse courses gaan over militaire innovatie en de vorming van defensiebeleid. De track *Intelligence & Security* behandelt de rol van inlichtingen en inlichtingenorganisaties en hun betekenis voor het veiligheidsbeleid en militair optreden. Een voorbeeld van een *elective* die wordt aangeboden is *Cyber Warfare*.

Zelfstudie

De master, die in deeltijd en modulair wordt verzorgd, kent een aanzienlijke zelfstudielast. De colleges van de tweejarige opleiding vinden op vrijdag plaats op de KMA in Breda en zijn opgedeeld in courses van tien weken. De master heeft een omvang van 60 EC en de behaalde studiepunten blijven zes jaar geldig om de operationele flexibiliteit zo veel mogelijk ten goede te komen.

Voor militairen en burgers

De master is in eerste instantie bedoeld voor militairen en burgers met een bacheloropleiding en circa vijf jaar werkervaring in een militaire context. Dit kunnen naast organisaties als Defensie, de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst en het Ministerie van Buitenlandse Zaken, bijvoorbeeld ook ontwikkelingsorganisaties zijn die vanwege hun werk met militaire organisaties samenwerken. Daarnaast kunnen ook andere geïnteresseerden met minimaal een (relevante) bacheloropleiding zich aanmelden. Voor defensiemedewerkers (militairen en burgers, uit Nederland en NAVO-landen) wordt de studie (vooralnog) bekostigd door de organisatie. Civiele studenten betalen collegegeld. De master start in principe met maximaal 45 studenten, van wie er vijftien van buiten Defensie afkomstig zijn.

Meer informatie

De website van de NLDA geeft meer informatie over de inhoud, opzet en toelatingseisen van deze master. De inschrijving voor de master van september 2014 loopt van 1 februari tot en met 30 april. Belangstellenden kunnen mailen naar master.mss@nlda.nl.

MILITAIRE SPECTATOR

UITGAVE

Koninklijke Vereniging ter Beoefening
van de Krijgswetenschap
www.kvbk.nl
info@kvbk.nl
www.facebook.com/kvbk nederland
twitter: @kvbk1

Secretaris en ledenadministratie

Majoor Daan Storm van Leeuwen
DM.StormVanLeeuwen@mindef.nl

Nederlandse Defensie Academie (NLDA),
Locatie Breda
Faculteit Militaire Wetenschappen,
Sectie MOW
Ledenadministratie KVBK
Postbus 90004, 3509 AA UTRECHT
ledenadministratie@kvbk.nl

De Militaire Spectator wordt ook verstuurd
op basis van rang/schaal. Adreswijzigingen
doorgeven bij de eigen personeelsdienst.

REDACTIE

luitenant-generaal ir. R.G. Tieskens
(hoofdredacteur)
kapitein ter zee P. van den Berg
luitenant-kolonel Marns drs. G.F. Booij EMSD
kolonel drs. A.J.H. Bouwmeester
drs. P. Donker
kolonel MJD dr. P.A.L. Ducheine
dr. J. Duel
cdre KLu b.d. F. Groen
drs. P.H. Kamphuis
luitenant-kolonel kmar drs. ing. D.J. Muijskens
kolonel KLu D.J. Traas MSc
kapitein ter zee mr. N.A. Woudstra
kolonel ir. F.J.A. van Zitteren

BUREAUREDACTIE

mw. drs. A. Kool
dr. F.J.C.M. van Nijntzen
NIMH
Postbus 90701
2509 LS Den Haag
T 070 - 316 51 20 of
070 - 316 51 95
E redactiemilitairespectator@mindef.nl

De Militaire Spectator is aangesloten bij
de European Military Press Association

LIDMAATSCHAP

binnenland € 25,00
studenten € 17,50
buitenland € 30,00

OPMAAK EN DRUK

Drukkerij Ten Brink
ISSN 0026-3869

Nadruk verboden

Coverfoto: Deelnemers aan de
Netherlands Submarine Command Course
aan boord van Zr. Ms. Bruinvis,
ten westen van Schotland, 2012
Foto AVDD, S. Hilckmann

56 De Nederlandse opleiding tot onderzeebootcommandant

G. Klein en M. Elsensohn

De *Netherlands Submarine Command Course* kent een strenge selectie
en wie niet over bepaalde competenties beschikt, zoals leiderschaps-
kwaliteiten en stressbestendigheid, zal deze opleiding tot
onderzeebootcommandant niet halen.

70 Een rolmodel voor de krijgswetenschap

J.A. Heijkoop

De theorie van de *wonderliche Dreifaltigkeit* van Carl von Clausewitz
heeft tot het model volk-krijgsmacht-regering geleid, wat een
te beperkte interpretatie is omdat er nog meer groepen zijn die
een rol spelen in een gewapend conflict.

80 Nederland en de *United States Security Coordinator*

J. de Bruin

De militaire bijdrage van Nederland aan de missie van de *United States
Security Coordinator* in Palestina is kleinschalig, maar zorgt de training
van de door Fatah gecontroleerde veiligheidsdiensten wel voor meer
veiligheid en stabiliteit?

En verder:

Editoriaal	54
Andere ogen	87
Tegenwicht	88
Meningen van anderen	90
Boeken	95

Wie gaat er mee naar Mali?

Nu de eerste militairen naar Mali gaan zijn de media weer erg geïnteresseerd. Militaire missies trekken al jaren de aandacht in de pers. Toch is de toon gereserveerder dan toen Nederlandse eenheden naar Uruzgan vertrokken: zowel als het gaat om wat er in Mali bereikt moet worden als over de kans dat het bereikt wordt zijn de verwachtingen nu duidelijk getemperd. Uiteraard is het de primaire taak van de media om de politiek in het algemeen en de ministers in het bijzonder kritisch te ondervragen. De gereserveerde houding ten opzichte van het besluit om Nederlandse militairen in te zetten valt op zich dus goed te begrijpen. Maar toch zitten er een paar addertjes onder het gras.

Het is nog maar heel kort geleden dat de verlenging van de vergelijkbare missie in Afghanistan inzet werd van politiek gekrakeel

Gelukkig rust de missie op brede steun in de Tweede Kamer. Behalve de regeringspartijen VVD en PvdA gaven ook CDA, D66, Christen-Unie, GroenLinks, SGP en 50Plus hun fiat. Uiteraard is er alle reden om hierover verheugd te zijn. Maar toch wringt er iets. En dat is dat het nog maar zo kort geleden is dat de verlenging van de vergelijkbare missie in Afghanistan inzet werd van politiek gekrakeel.

We zetten die geschiedenis nog maar even op een rij. Op 12 januari 2010 presenteerde de Commissie-Davids het eindrapport naar de

politiek-militaire besluitvorming rond de Irak-oorlog. Dat veroorzaakte de nodige spanning in Den Haag en op 19 februari ontstond er een kabinetscrisis over de verlenging van de missie in Uruzgan. Een dag later viel het kabinet Balkenende-IV hierover. Toch was het defensiebeleid géén issue in de daaropvolgende verkiezingen. Het kabinet Rutte-I bleef heel kort aan het bewind, maar bezuinigde ondertussen wel één miljard op Defensie. En de besluitvorming rond de politiemissie in Kunduz mag ronduit moeizaam genoemd worden.

We verklappen dus geen geheim als we zeggen dat deze politieke werkelijkheid diepe sporen heeft nagelaten binnen de krijgsmacht. De missie in Uruzgan was maar ten dele voltooid en bondgenoot Australië moest het dreigende vacuüm opvullen. Laten we het erop houden dat dit wat ongemakkelijk aanvoelde. Uiteraard is en blijft de terugtrekking uit Uruzgan een politieke beslissing en daarom is deze loyaal uitgevoerd. Maar militairen houden niet van half werk of van het uitbesteden van hun taken.

Al met al zijn de afgelopen vier jaar bepaald niet gunstig geweest voor de krijgsmacht. Daar lijkt nu verandering in te komen. Het huidige kabinet is duidelijk meer op het buitenland gericht dan de vorige twee. En de brede steun voor de missie in Mali onderstreept die koerswijziging. Maar kunnen we er ook op rekenen dat die politieke steun blijvend is?

Ronduit verontrustend is het feit dat slechts een kwart van de Nederlandse bevolking voorstander is van deze nieuwe uitzending. Volgens een enquête van Maurice de Hond van 15 december 2013 is maar liefst 43 procent ronduit tegenstander en 32 procent is neutraal of weet het niet. Dat zijn geen gunstige cijfers.

In dit nummer van de *Militaire Spectator* staat een artikel van een jonge auteur over de wonderbaarlijke drie-eenheid van Carl von Clausewitz. Daarin wordt – niet voor eerste keer overigens – uitgelegd dat die drie-eenheid zeer belangrijk is bij militaire inzet.

Door Clausewitz weten we dat de steun van de bevolking een cruciale factor is. Uiteraard schreef hij in de tijd van de grote dienstplicht-legers, waarbij er dus een specifieke relatie was tussen de bevolking en de krijgsmacht. Hoe die verhouding zich ontwikkelt nu Nederland weer over een beroepskrijgsmacht beschikt is nog niet volledig uitgekristalliseerd. Maar dat politici gevoelig zijn voor wat er onder de kiezers leeft is evident. En dat de media daarbij een grote rol spelen is ook geen nieuws.

Het verschil in politieke en maatschappelijke steun voor de missie in Mali is dus opvallend. De vraag is nu hoe zich dat verder gaat ontwikkelen. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat er geen probleem ontstaat als de inzet een succes wordt. Laten we daar dan ook vanuit gaan. Maar missies zoals die in Mali zijn een *clash of wills* en het is daarom niet op voorhand zeker dat de extremisten zich zonder meer naar onze wil zullen schikken.

Bij onverhoopte tegenslagen of bij tegenvallende resultaten zullen de media onmiddellijk en onverbiddelijk reageren. Die negatieve pers zal ook gevolgen hebben voor de mening van de gemiddelde Nederlander. Dat zal direct zichtbaar worden in de sociale media en in één van de vele enquêtes die wekelijks in ons land worden gehouden. En wat gaan de oorspronkelijke voorstanders van de missie in de Tweede Kamer dan doen?

Net als destijds bij de verlenging in Afghanistan zal diezelfde pers de woordvoerders van die politieke partijen gaan confronteren met de negatieve gevoelens onder hun kiezers.

Het verschil in politieke en maatschappelijke steun voor de missie in Mali is opvallend en het is afwachten hoe zich dat verder gaat ontwikkelen

En in de Tweede Kamer zullen de huidige tegenstanders alsnog hun gelijk proberen te halen. Blijven de gelederen dan gesloten of gaat men dan toch schuiven? Anders gezegd, durven de politici het dan aan om op een ander beroemd adagium van Clausewitz te wijzen?

Die uiterst realistische uitspraak was: *‘Der Krieg ist also ein Akt der Gewalt, um den Gegner zur Erfüllung unseres Willens zu zwingen’*. ■

‘Top Gun onder water’

De Nederlandse opleiding tot onderzeebootcommandant

De Netherlands Submarine Command Course (NLSMCC) staat internationaal hoog aangeschreven. Deze opleiding tot onderzeebootcommandant is zwaar en de selectie is streng. Dat is nodig gezien de grote verantwoordelijkheid die een onderzeebootcommandant draagt. Tijdens de NLSMCC wordt geoefend op de grenzen van wat nog veilig kan en dit gaat verder dan het reguliere gereedstellings-traject van een eenheid. Een toekomstig onderzeebootcommandant moeten laten zien dat hij tegen stress kan en ook over andere eigenschappen beschikken, zoals leiderschapskwaliteiten. Er is een set van competenties opgesteld en tijdens de vier maanden die de opleiding duurt, opgedeeld in een veiligheidsfase en een tactische fase, kunnen studenten laten zien of zij uit het juiste hout gesneden zijn. Een *Teacher* bepaalt uiteindelijk of iemand geschikt is. Bij het begin van de opleiding hebben cursisten gemiddeld tien jaar ervaring in het varen met onderzeeboten, maar toch haalt één op de drie studenten de kwalificatie niet.

KLTZ ir. G. Klein, EMSD en KTZ M. Elsensohn MSc*

Sinds 1995 organiseert de Nederlandse Onderzeedienst zijn eigen opleiding voor onderzeebootcommandanten. Deze opleiding is beter bekend als de *Netherlands Submarine Command Course (NLSMCC)* en staat internationaal in hoog aanzien. In de media wordt de opleiding ook wel beschreven als ‘Top Gun onder water’.¹ Gerenommeerde onderzeedienstorganisaties van onder meer Australië en Canada sturen hun officieren naar de NLSMCC om getraind en getest te worden. Halen de deelnemers de opleiding, dan krijgen zij in vol vertrouwen een commando van een onderzeeboot. Halen ze de opleiding niet, dan eindigt abrupt hun actieve varende

onderzeedienstloopbaan. Welke competenties moet een onderzeebootcommandant hebben en hoe is dit verwerkt in de opleiding? Wat betreft stressmanagementtraining is weleens een vergelijking gemaakt met de *Special Forces*-opleiding. Voor de Nederlandse defensie heeft de NLSMCC zeker een grote meerwaarde.

In dit artikel wordt beschreven op welke wijze de *Netherlands Submarine Command Course* een toekomstige onderzeebootcommandant traint en test. Hierbij gaan we dieper in op de benodigde competenties voor een onderzeebootcommandant en hoe deze worden ontwikkeld en geborgd. We kijken ook specifiek naar de belangrijkste faalfactor van de opleiding, namelijk stressmanagement. Daarnaast leggen we uit wat de grote meerwaarde van de NLSMCC is voor de Nederlandse defensie.

* Geordie Klein werkt sinds medio 2011 voor het CZSK als instructeur onderzeedienst-
onderwijs (*Teacher*) bij de Nederlands-Belgische Operationele School in Den Helder en
Marc Elsensohn is Groepsoudste onderzeedienst en voormalig *Teacher* (2002-2005).

1 Menno Steketee, ‘Er klinkt een knal dwars door de stalen drukhuid’, *NRC Handelsblad*, 30 juni 2012.

FOTO AVDD, S. HILCKMANN

Zr.Ms. Bruinvis, met aan boord een internationaal gezelschap van toekomstige onderzeebootcommandanten, ten westen van Schotland tijdens de NLSMCC 2012

Waarom een opleiding tot onderzeebootcommandant?

Grof omschreven is een onderzeeboot net zo slagvaardig als de kennis en kunde van de commandant. De commandant is immers de meest ervaren operationele officier die de onderzeeboot direct aanstuurt tijdens de meest uitdagende onderdelen van de missie. Hij staat centraal in de operationele besluitvorming. Zijn directe operationele rol is het meest bekend via het beeld van de commandant die als enige door de periscoop naar buiten kijkt.² De omgeving waarin de onderzeeboot opereert is ook minder vergevingsgezind als er iets verkeerd gaat. Bij calamiteiten zoals brand of hydraulieklekkages zijn de gevolgen al snel catastrofaal (zinken naar de bodem of een onderzeeboot gevuld met dikke zwarte rook, maar je kunt niet eenvoudig aan dek stappen). Deze directe commandovoeringsrol en de grotere gevolgen bij dezelfde risico's zijn bijvoorbeeld anders bij een commando van een fregat. Zo'n schip heeft voor de verschillende *warfare*-gebieden specialisten aan boord en de

fregatcommandant zelf heeft de rol van generiek leider. Het sprekende beeld daarvan is een commandant in de commandocentrale die links en rechts geflankeerd wordt door zijn *warfare*-officieren. Bij calamiteiten zal het fregat meestal blijven drijven en bestaat de mogelijkheid tot evacuatie naar dek of in reddingsvloten. Daarom is er wel een opleiding tot commandant van een onderzeeboot, maar is een dergelijke opleiding en toetsing voor het commando van bovenwaterschepen niet aan de orde. Voor zover ons bekend is die opleiding er ook niet in andere landen. De selectie bij de NLSMCC is evenals bij de Zweedse of Italiaanse onderzeedienst gebaseerd op de uitvoering van voorgaande functies.

Geschiedenis van de NLSMCC

De Koninklijke Marine organiseert sinds 1995 de Netherlands Submarine Command Course. Daarvoor volgden Nederlandse officieren een identieke opleiding bij de Britse onderzee-

2 De bemanning is klein, waardoor er geen fysieke ruimte is voor meer gelaagdheid in *warfare*-specialisaties.

dienst. Dit vond al plaats sinds 1953. Er was wederzijds dusdanig veel vertrouwen in elkaars kunnen dat met regelmaat een Nederlandse onderzeeboot als platform fungeerde voor de internationale UKSMCC voor commandanten. Dit betekende in de praktijk dat een Britse *Teacher* (zoals de instructeur voor een SMCC wordt genoemd) met zijn internationale klas studenten (Commonwealth en daarbuiten) aan boord van een Nederlandse onderzeeboot allerlei zeer uitdagende operationele oefeningen uitvoerde. Na bijna tachtig jaar stopte de Britse marine in 1995 met het varen met dieselelektrische onderzeeboten (SSK) naast de nucleaire onderzeeboten (SSN en SSBN). Hiermee kwam ook een einde aan de internationale UKSMCC voor onderzeebootcommandanten van dieselelektrische onderzeeboten. Hierdoor hadden buitenlandse onderzeediensten zoals Nederland, Australië, en Canada een acuut probleem, want nergens op de wereld werd een kwalitatief gelijkwaardige opleiding gegeven.

Nederland en Australië besloten in 1995 gezamenlijk een SMCC te organiseren om de kwaliteit van onderzeebootcommandanten te borgen voor de toekomst. Beide marines hebben een *Memorandum of Understanding* (MOU) ondertekend, waarin is afgesproken dat Nederland één keer per jaar een SMCC organiseert om te voorzien in de behoefte aan onderzeebootcommandanten (Nederland 1-2 per jaar, Australië 2-3 per jaar). Daarnaast kunnen ook andere landen deelnemen aan de NLSMCC. Hiervoor hebben buitenlandse onderzeediensten drie hoofdredenen.

Allereerst, zoals Canada, willen ze hun aanstaande commandanten trainen en toetsen. Ten tweede willen ze, zoals de VS, hun eigen commandantenopleiding ‘benchmarken’. Met de Verenigde Staten is deze samenwerking vastgelegd via een *Navy-to-Navy Agreement* (NtN). Nederlandse officieren nemen via deze overeenkomst deel aan de Amerikaanse commandantenopleiding en Amerikaanse officieren aan de NLSMCC. Voor Nederland levert dit met name op het gebied van wapen-inzet zeer veel kennis op vanwege de enorme hoeveelheid oefentorpedolancerings in de Amerikaanse opleiding.³ Voor de VS genereert het waardevolle kennis over het operatie-patroon van een dieselelektrische onderzeeboot. Deze onderzeeboten zijn de meest waarschijnlijke tegenstander in een regionaal conflict voor de Amerikanen. De derde hoofdreden om mee te doen aan de NLSMCC, bijvoorbeeld voor landen als Singapore en Brazilië, is het benchmarken en verhogen van het eigen operationele niveau vanwege naar boven bijgestelde ambities van de nationale krijgsmacht.

Evolutie naar een internationale SMCC

Ondanks het stoppen van de Britse SMCC voor commandanten van dieselelektrische onderzeeboten wordt de NLSMCC sinds de start parallel gegeven aan de UKSMCC voor SSN-commandanten.⁴ Dit heeft drie grote voordelen. Zo maakt men bijvoorbeeld optimaal gebruik van *asset sharing*. Oppositie-eenheden (fregatten, helikopters en maritieme patrouillevliegtuigen)

3 De Nederlandse onderzeedienst heeft als hoofdwapen hetzelfde type torpedo aan boord als de Amerikaanse onderzeeboten.

4 De officieren in de UKSMCC vervullen na het behalen van de opleiding allereerst een functie als Eerste Officier aan boord van een UK SSN/SSBN. Het idee is dat de UK SSN/SSBN rond de klok op commandantenniveau operaties moet kunnen uitvoeren. Hiervoor is een gekwalificeerde *Second in Command* nodig. Aan boord van de Nederlandse SSK (en zover bekend ook bij andere SSK's) is alleen de commandant zelf *Command Qualified*, ofwel gerechtigd om de onderzeeboot volledig in te zetten voor de missie inclusief wapeninzet. Hoofdreden is de kleine bemanning en de kleine personeel-opbouw binnen de onderzeedienst, die niet structureel kan voorzien in voldoende *Command Qualified*-officieren aan boord van de kleine eenheden. Vergelijk het Verenigd Koninkrijk, dat voor vier SSBN's en ongeveer zeven SSN's twee SMCC's per jaar moet organiseren met telkens ongeveer 5-6 studenten, met de Nederlandse onderzeedienst, die eenmaal per jaar een SMCC nodig heeft met 1-2 studenten per jaar.

en walondersteuning (operatieorders, communicatieondersteuning, transport en dergelijke) worden gedeeld. Tevens zijn beide opleidingen elkaars sparringpartner (zowel op zee als tijdens wederzijdse bezoeken). Vervolgens wordt gezamenlijk gebruik gemaakt van de unieke oefenomgeving aan de westkust van Schotland. Hier liggen een uitdagende *inshore*-omgeving, een diepe oceaanomgeving en de militaire ondersteuning voor zowel de onderzeeboten als de oppositie dicht bij elkaar. Het laatste voordeel is dat de Britse studenten toegang krijgen tot dieselelektrische expertise en dat de studenten uit de NLSMCC worden verrijkt met informatie over het varen met nucleaire onderzeeboten. De laatste jaren is de Noorse onderzeebootcommandantenopleiding bij de Britse en Nederlandse cursus aangesloten.⁵ Vanaf 2012 is een stap verder gezet in deze trilaterale samenwerking doordat de zee- en trainerfasen van zowel de Nederlandse, Noorse als Britse SMCC tegelijk plaatsvinden, waardoor nog efficiënter kan worden geopereerd en ook de expertise van kleine Noorse dieselelektrische onderzeeboten is belegd binnen de SMCC. Deze samenwerking is onlangs aan het einde van de NL-UK-NOSMCC 2013 vastgelegd in een trilaterale MOU.

De Teacher traint en test de aankomende commandanten en ondersteunende bootsbemanning tot op het niveau waarop hij zelf is getest, aangevuld met zijn eigen ervaringen als commandant en seatrainer

NLSMCC als fundament van de slagkracht

De kennis en kunde van de onderzeebootcommandant komen voort uit zijn eigen ervaringen en uit de capaciteiten waarop hij getest is tijdens de NLSMCC. De CZSK-organisatie die bemanningen traint (SEATRAN) zal dat doen tot op het beginniveau van de NLSMCC, maar niet verder. De Teacher zal de aankomende commandanten en ondersteunende bootsbemanning trainen en testen tot op het niveau waarop hij zelf is getest, aangevuld met zijn eigen ervaringen als commandant en seatrainer. Hierdoor evalueert en verbetert de opleiding continu. Tijdens de NLSMCC wordt geoefend op de grenzen van wat nog veilig kan en dit gaat verder dan het reguliere gereedstellingstraject van een eenheid. Dit kan door de aanwezigheid van de Teacher met zijn kennis en ervaring, de beschikbare oppositie-eenheden en de semi-gecontroleerde omgeving op zee. De NLSMCC is daarmee het fundament voor de slagkracht die de onderzeedienst kan leveren voor defensie en voor de borging van de kwaliteit. Dit geldt niet alleen voor de NLSMCC, maar wordt ook zo beschouwd in onder meer het Verenigd Koninkrijk. Het internationale karakter van de NLSMCC, de trilaterale samenwerking en de ISO-certificering leveren een benchmark en motivatie tot continue verbetering op voor het niveau van opereren van de Nederlandse onderzeedienst in relatie tot andere internationaal hoog aangeschreven onderzeedienstnaties.

De onderzeebootcommandant: visie van het CZSK

Maar wat is nu het beeld van de ideale (Nederlandse) onderzeebootcommandant en welke competenties horen daarbij? Deze vraag beantwoorden we in twee stappen: via een beknopt overzicht van de visie van het CZSK

FOTO: SMJRWVD E. KAMPERT

5 Vanaf 1995 liep de trainer- en tactische fase nabij Schotland van de NLSMCC parallel aan de UKSMCC in het voorjaar. De veiligheidsfase liep parallel aan de Noorse SMCC nabij Bergen, Noorwegen. Enkele jaren later verplaatste de Noorse SMCC naar het najaar, parallel aan de UKSMCC in het najaar. Hierdoor werd de Nederlandse veiligheidsfase geheel nationaal uitgevoerd. Sinds 2011 vindt de Noorse en Nederlandse veiligheidsfase weer parallel plaats nabij Bergen, Noorwegen. Hier sloot de UKSMCC op aan in 2012.

van een onderzeebootcommandant⁶ en het omzetten van dit 'ideaalbeeld' in competenties die samen het *Command Competence Framework* vormen. Aan de hand van deze twee onderdelen werken we de opzet van de opleiding nader uit.

De commandant is verantwoordelijk voor alles wat er aan boord gebeurt en moet daarom op een effectieve manier het gedrag van het personeel kunnen beïnvloeden. Dit impliceert dat een commandant een leider moet zijn en niet uitsluitend een manager.⁷ Het Engelse begrip *command* verwoordt dit het beste. Op zee zijn de gevaren echt, zowel tijdens oefeningen, op patrouille als in oorlog. *To command* een onderzeeboot betekent dat de commandant de onderzeeboot niet alleen veilig kan inzetten, maar ook zorgt dat haar capaciteiten de hele missie optimaal benut worden. Dit doet een commandant door de leiding te nemen, de juiste risicoafwegingen te maken, de gevaren te herkennen, zijn personeel te trainen en op tijd beslissingen te nemen.

Het *command* van een onderzeeboot werken we hieronder nader uit aan de hand van enkele begrippen en voorbeelden. Deze zijn gebaseerd op de gezamenlijke mening van meerdere (ex)commandanten binnen de onderzeedienst en vormen het 'ideaalbeeld'.

Mission Command of Opdrachtgerichte Commandovoering

Voor een groot deel gaat commandovoering over het duidelijk overbrengen van opdrachten aan de bemanning en de controle over de uitvoering daarvan, samengevat in de Engelse term *Mission Command* (opdrachtgerichte commandovoering).⁸ *Mission Command* is de primaire vorm van commandovoering binnen de Nederlandse Defensie. Van oudsher past dit principe uitstekend bij de externe aansturing van onderzeeboten. Onderzeeboten opereren als surveillanceplatform in de joint doctrine immers vaak alleen, ver voor de grote troepenmacht uit in (potentieel) vijandelijk gebied. Dan is het van groot belang dat de opdracht helder is, waarna het aan de onderzeeboot is om deze zo goed mogelijk uit te voeren. Continue aansturing of ruggenspraak is vanuit operationeel oogpunt vaak niet mogelijk in verband met verhoogde detectiekans (masten boven water) of efficiënte uitvoering van de opdracht (diep varend op zoek naar een andere onderzeeboot). Deze externe aansturing is echter ook een goed model voor de wijze van interne aansturing door de commandant van de bemanning.

Het continu zoeken naar de juiste balans

Het vinden van de juiste balans en het continu bijstellen hiervan is cruciaal voor elke leider, maar tegelijkertijd ook één van de lastigste onderdelen van het commando. Leiderschap is geen exacte wetenschap, maar vergt mensenkennis, *situational awareness*, empathie, doorzettingsvermogen, duidelijkheid, vertrouwen, geduld, verantwoordelijkheid, zelfreflectie, authenticiteit et cetera. Een commandant moet zijn aansturing continu aanpassen aan de veranderende situatie. Afhankelijk van de situatie is het ene facet belangrijker dan het andere.⁹ Hij neemt voortdurend, bewust en onbewust, beslissingen die afgestemd moeten zijn met de situatie en die ook nog eens in balans met elkaar moeten zijn. Te veel en te vaak aanpassen is ook weer niet goed, want consistentie is een belangrijke pijler voor begrip en vertrouwen van de bemanning. Een commandant moet authentiek blijven. Goed leiderschap staat en valt met het helder

6 Concept ACZSK *Opleidingstraject en competenties van een onderzeebootcommandant*, opgesteld door Groepsoudste Onderzeedienst KTZ M.R.P. Elsensohn en CO NLSMCC KLTZ ir. G. Klein EMSD.

7 Hierbij wordt de theorie gevolgd dat een manager zich voornamelijk toespitst op het rationele proces: de technische aspecten van het leidinggeven. Leiderschap betreft ook de persoonlijke kant daarbij: het beïnvloeden van gedrag, normen en waarden.

8 De van origine Pruisische *Mission Command*-benadering is binnen de Nederlandse Defensie de primaire vorm van commandovoering onder de noemer opdrachtgerichte commandovoering. Zie: DS, Joint Doctrine Publicatie 5, *Commandovoering* (intranet Defensie).

9 DS, *Visie leidinggeven CDS*, november 2007. Daarin wordt leidinggeven omschreven als 'het bewust richting geven aan het gedrag en het inspireren van anderen om gezamenlijk het gestelde doel te bereiken. Hierbij geven de volgende kernwaarden richting: eerlijk en duidelijk, moedig, empathie en verbinding, dienstbaar, bezieling en authentiek'. Zie voor actualisering van de visie intranet Defensie. Zie ook: CZSK, *Visie op Militair-Maritiem leiderschap 2011-2020. Taakgericht en mensgericht militair-maritiem leiderschap blijvend in balans – voor een relevante en veerkrachtige Koninklijke Marine met teamgedreven professionals*, 28 juni 2011. Hierin worden drie kernwaarden voor leidinggeven benoemd: moedig gedrag, authentiek zijn en blijven en zelfstandig en professioneel handelen. Zie intranet Defensie.

communiceren van realistische opdrachten. Via het SMART-principe kan de commandant vormgeven aan de opdrachtgerichte commandovoering: wat is het *intent* en de daarbij behorende *direction and guidance*?¹⁰ Hij zorgt dat de bredere context bekend is op het lagere dek. Om de uitvoering van de opdracht goed te beheersen moet de commandant momenten of punten initiëren waarop hij geïnformeerd wordt. Hij dient daarom goed na te denken over de balans in frequentie en inhoud van deze informatiemomenten. Dit is wezenlijk voor de motivatie en het vertrouwen van het personeel en ook voor zijn eigen fysieke en mentale gesteldheid (oververmoeidheid, stress).

Kwaliteiten bemanning, controlemechanismen en assertiviteit

Niet iedereen aan boord heeft dezelfde kwaliteiten. Er is verschil in opleiding, in expertisegebied, in ervaring, maar ook in karakter.

Bij het samenstellen van een bemanning wordt goed gekeken naar de benodigde specifieke onderzeebootkennis: zoveel operationele kennis, zoveel technische kennis, enzovoorts. Waar niet expliciet naar gekeken wordt zijn de karakters en meer specifieke *management skills* bij het personeel.¹¹ Maar vooral binnen het managementteam is dit juist zeer relevant. Het is dus van groot belang dat de commandant tijd en energie stopt in teamvorming.

Een commandant op een onderzeeboot staat er door zijn actieve rol vaak alleen voor en neemt ook regelmatig – noodgedwongen – beslissingen zonder dat hij het personeel kan consulteren. Hierdoor ontstaat een significant risico dat de commandant te veel in het ‘proces’ wordt gezogen, de bredere omgeving uit het oog verliest en mogelijk onjuiste beslissingen neemt. ‘Solistische besluitvorming’ of in ‘het proces gezogen worden’ wordt aan boord beperkt door het organiseren van een *blame free*-organisatie en een omgeving waarin men steeds aandacht heeft voor de leercyclus (voorbereiden-doen-evalueren-verbeteren). Een ervaren officier of onderofficier is nuttig in de rol van *devil’s advocate*.¹²

FOTO AVDD, S. HILCKMANN

Onderzeeboten opereren als surveillanceplatform in de joint doctrine vaak alleen, in (potentieel) vijandelijk gebied en daarom is het belangrijk dat de onderzeebootcommandant leert zo helder mogelijke opdrachten aan boord te geven

Verantwoordelijkheid en intuïtie

Hoe de commandant het ook organiseert, hoeveel hij ook delegeert, hij is en blijft verantwoordelijk voor alles wat er aan boord gebeurt.¹³ En dat betekent nogal wat. Hij is immers niet overal bij, hij kent maar

- 10 SMART staat voor: specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdig.
- 11 Doordat de groep onderzeebootpersoneel erg klein is, zeker gekeken naar ervaringsniveau en specialisatie, is het vanuit de personeelsdienst niet mogelijk om structureel bemanningslijsten samen te stellen gebaseerd op het karakter en de specifieke competenties van mensen.
- 12 Analoog aan *plan-do-check-act* van Deming. Dit is ook een belangrijk onderdeel van *Crew Resource Management* zoals uitgedragen op de NLDA en verplicht gesteld om te onderwijzen door de *International Maritime Organisation* (IMO). *Crew Resource Management* heeft als doelstelling om door positieve gedragsverandering bij individuen fouten die voortkomen uit *human of crew factors* te voorkomen of te reduceren. De NLDA gebruikt hierbij het systeem van USAF Pensacola, gebaseerd op zeven *skills: Decision Making, Adaptability/Flexibility, Mission Analysis, Communication, Leadership, Assertiveness en Situational Awareness*.
- 13 Zie ook JDP-5, blz. 44: ‘De belangrijkste verantwoordelijkheid van de commandant is het nemen van tijdige en kwalitatief hoogstaande besluiten, en leiding geven aan de uitvoering ervan. De commandant doet dat niet in isolement maar in samenspraak met zijn staf. Zo kan de commandant het geven van routineaanwijzingen overlaten aan zijn staf. De uiteindelijke verantwoordelijkheid berust geheel bij de commandant, de verantwoordelijkheid is ondeelbaar.’

in beperkte mate de kwaliteiten van ieder bemanningslid en kent al helemaal niet altijd de mentale toestand van iedereen aan boord. Hij moet voortdurend een inschatting maken hoe hij een bepaalde opdracht gedaan kan krijgen. Waar zitten de risico's en hoe maakt hij die acceptabel? Een commandant kan nooit zeggen dat het zijn fout niet was omdat hij verkeerd begrepen is. Als een bemanningslid aan boord een fout maakt, heeft de commandant hem of de opdracht verkeerd ingeschat, is het controlemechanisme niet goed genoeg of is hij niet duidelijk genoeg geweest.

Zelfreflectie is één van de belangrijkste eigenschappen van een commandant. Hij dient dan ook regelmatig tijd te nemen om de dag door te nemen en zijn deel in de gemaakte fouten te beschouwen. Hij moet constant bedenken hoe hij overkomt, wat hij vraagt van zijn bemanning en hoe hij het vraagt, met andere woorden: *be brutally honest to yourself*.

Aan boord van onderzeeboten is snel handelen vaak noodzakelijk. In veel gevallen is het onmogelijk om alle beslissingen grondig voor te bereiden, informatie in te winnen, te overleggen of zaken uit te zoeken. In al deze gevallen moet de commandant snel opties overwegen en een beslissing nemen.

Toch blijkt dit vaak eenvoudiger dan het in eerste instantie lijkt. De commandant heeft jaren gevaren op onderzeeboten en al heel veel situaties meegemaakt. Deze ervaringen zijn mentaal opgeslagen. Onbewust zal al tijdens het waarnemen iedere nieuwe situatie worden vergeleken met oud materiaal. Dit stuurt de commandant intuïtief al een bepaalde kant op. Intuïtie is dus zeker niet iets 'geitenwollen sokken'-achtigs, maar juist noodzakelijk om als commandant onder tijdsdruk en spanning effectief beslissingen te kunnen nemen.

Een leider dient dan ook goed gebruik te maken van zijn intuïtie, maar moet zijn zwakke en sterke kanten goed kennen en zijn beslissingen blijven controleren.¹⁴

Naast de inzet van de onderzeeboot is het een hoofdtaak van de commandant om zijn personeel te trainen en op te leiden. In het bijzonder moet de commandant zijn operationele officieren voorbereiden op hun eigen toekomstige commando. De commandant speelt een hoofdrol in het selectie- en opleidingsproces voor toekomstige commandanten. De finale toetsing vindt weliswaar plaats bij de NLSMCC, maar dit betreft maar een deel van de randvoorwaardelijke competenties. Dit betekent dat het merendeel van de competenties bij de kandidaat moet worden ontwikkeld onder begeleiding van de commandant en dat de commandant uiteindelijk de potentiële kandidaat aanbeveelt voor de NLSMCC.

Het competentieprofiel van een onderzeebootcommandant

Bovenstaand is een beeld geschetst van de 'ideale onderzeebootcommandant' vanuit de visie van het CZSK. Uit dit ideaalbeeld volgen de benodigde competenties. Hiervoor gebruikt de onderzeedienst het uit de Britse marine overgenomen *Command Competence Framework*. Deze set van competenties is in de Britse marine vastgelegd op basis van een groot aantal interviews met commandanten van allerlei eenheden.

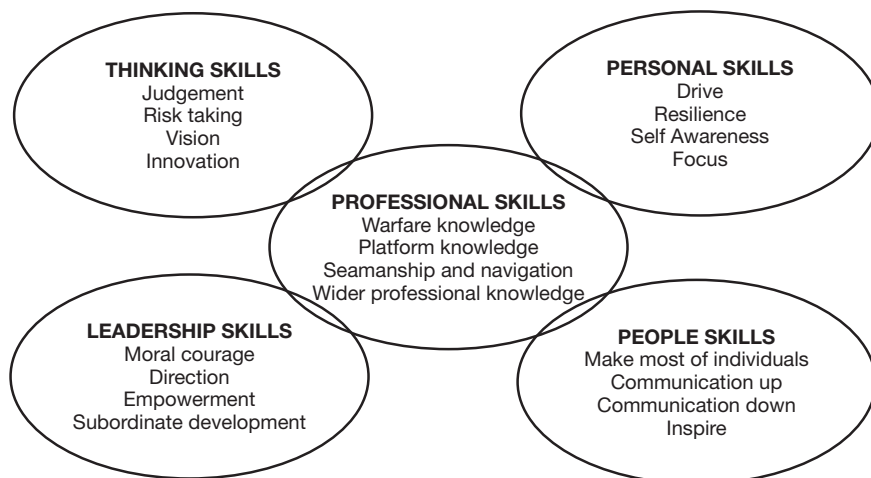
Command Competence Framework

Het Command Competence Framework bundelt alle relevante competenties in vijf competentiegroepen die een zeeofficier in hun geheel – in voldoende mate en bewezen – moet hebben voor het succesvol kunnen uitvoeren van een commando van een onderzeeboot. Deze competenties zijn een geïntegreerd geheel van kennis, inzicht, vaardigheden, eigenschappen, attitudes en waarden.¹⁵

De vijf competentiegroepen die kritisch zijn voor het succes van het commando zijn opgenomen in figuur 1.

14 Gary Klein, *The Power of Intuition. How to Use Your Gut Feelings to Make Better Decisions at Work* (New York, Doubleday, 2003).

15 Het Defensie competentiewoordenboek (herdruk september 2011) definieert een competentie als 'een unieke combinatie van kennis, vaardigheden en houding die tot uiting komt in zichtbaar gedrag, waardoor de persoon succesvol is in de uitoefening van zijn functie of rol'.

Figuur 1 Het Command Competence Framework

Het Command Competence Framework omvat:

- **Professionaliteit**, uitgesplitst in:
  - Warfare;
  - Platformkennis en Damage Control;
  - Zeemanschap en navigatie;
  - Breder professioneel bewustzijn.
- **Denkvermogen**, uitgesplitst in:
  - Oordelend vermogen;
  - Risicoanalyse;
  - Visie;
  - Innovatie.
- **Leiderschap**, uitgesplitst in:
  - Zelfvertrouwen;
  - Aansturing;
  - Delegeren;
  - Coaching.
- **Communicatieve vaardigheden**, uitgesplitst in:
  - Begrijp je personeel;
  - Communicatie met personeel;
  - Communicatie met superieuren;
  - Inspiratie.
- **Persoonlijke kwaliteiten**, uitgesplitst in:
  - Gedrevenheid;
  - Weerbaarheid;
  - Zelfkennis;
  - Focus.

Connectie met andere competentiemodellen

De vijf competentiegroepen zijn herkenbaar in de binnen het CZSK uitgedragen vier karakteristieke rollen van een commandant, te weten: zeeman, leider, krijger en diplomaat.

Ook komen deze terug bij de gebruikte criteria van het CZSK voor de selectie van een commando van een bovenwaterenheid, te weten: *manhandler*, boegbeeld, tacticus, normsteller en zeeman. Tevens is er een overeenkomst met de competenties binnen Defensie voor *management development*.¹⁶ Het Command Competence Framework is echter een heldere indeling, specifiek gericht op het maritieme commando vanuit het perspectief van de hoog aangeschreven Britse marine en daarmee zeer bruikbaar voor een internationaal georiënteerde opleiding tot onderzeebootcommandant.

Training en toetsing voorafgaand en tijdens NLSMCC

Omdat onder standaardomstandigheden niet alle competenties die nodig zijn voor een

¹⁶ Ook andere bronnen over commandovoering zijn herkenbaar: JDP-5, blz. 44, omschrijft de rol van de commandant als 'aanvoerder, coach, ondercommandant, partner, diplomaat en vertegenwoordiger van Nederland'. Zie ook: CZSK, *Visie op Militair-Maritiem leiderschap 2011-2020*, blz. 14: 'De drie rollen van de maritieme leidinggever: de leider, manager en coach.' De zeven CRM-skills zijn ook te herkennen. Deze zijn opgenomen als vereiste competenties in de relevante voorschriften van de IMO en meer specifiek STCW 1995.

onderzeebootcommando voldoende getraind en getoetst kunnen worden, moeten potentiële commandanten de NLSMCC volgen. Tegelijkertijd komen in de NLSMCC niet alle noodzakelijke competenties voldoende aan de orde om over alle competenties een oordeel te kunnen vellen. Het eerder genoemde voorbereidingstraject aan boord onder leiding van de commandant en de NLSMCC zijn dus complementair. In de NLSMCC worden uit de vijf competentiegroepen de competenties getraind en getoetst die nodig zijn voor het onder langdurige druk veilig, tactisch en effectief kunnen opereren met een onderzeeboot. Dit zijn achtereenvolgens:

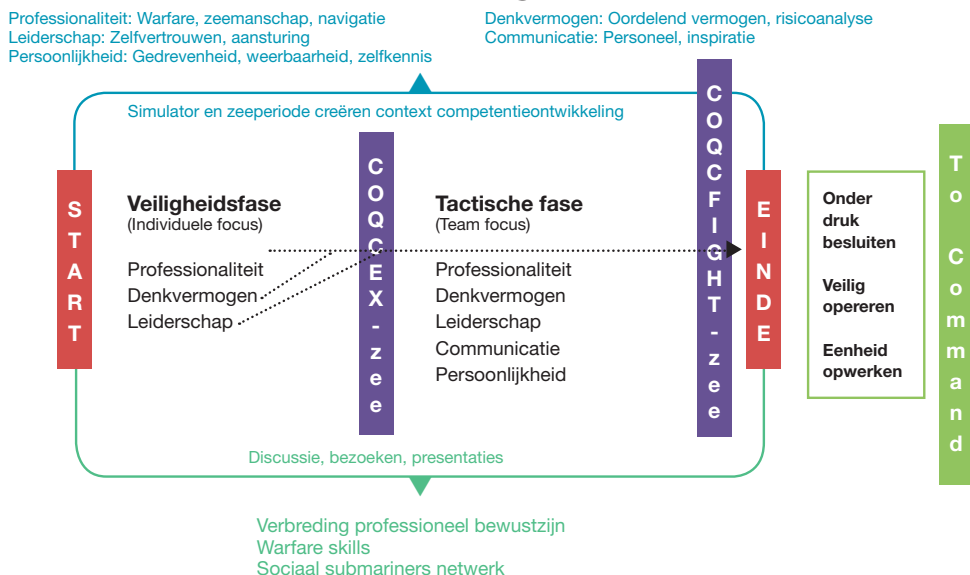
- Professionaliteit: warfare, zeemanschap en navigatie;
- Denkvermogen: oordelend vermogen, risicoanalyse;
- Leiderschap: zelfvertrouwen, aansturing;
- Communicatieve vaardigheden: communicatie met personeel, inspiratie;
- Persoonlijke kwaliteiten: gedrevenheid, weerbaarheid, zelfkennis.¹⁷

Deze competenties worden gebruikt als leidraad voor het ondersteunen, opleiden en beoordelen van de NLSMCC-studenten.

NLSMCC: competentiegericht onderwijs in de beroepsomgeving

Wat betekenen de termen competentiegericht en beroepsomgeving voor de opbouw en uitvoering van de opleiding in de praktijk? Competentiegericht houdt allereerst in dat het hierboven omschreven competentieprofiel terug moet zijn te vinden in de opleiding: het moet de rode draad zijn. Het betekent ook dat de studenten vanaf de eerste dag van de opleiding samen nadenken over welke competenties zij moeten hebben als commandant, en waar ze nu staan. Na vier maanden opleiding NLSMCC kan je immers als net geslaagde cursist direct als onderzeebootcommandant op patrouille worden gestuurd met een onderzeeboot. Waarom ben je daar over vier maanden klaar voor en nu nog niet? Het Command Competence Framework is een goed begrippenkader om antwoorden te vinden op deze vragen.

Competentieontwikkeling NLSMCC

Figuur 2 Competentieontwikkeling binnen de NLSMCC

17 In de SMCC worden hier de Engelse termen voor gebruikt: *Professional skills, Thinking skills, Leadership skills, People skills en Personal skills*.

De term beroepsomgeving betekent voor de NLSMCC dat alles plaatsvindt binnen de werkomgeving van de aanstaande commandanten: de onderzeeboot. Zowel via een onderzeeboot-simulator in Den Helder als op een onderzeeboot, want niet alle benodigde training kan gesimuleerd worden. De beroepscontext is van groot belang. Want een persoon die zonder angst en stress een moeilijke klimwand op gaat, of juist zeer geconcentreerd veel informatie kan verwerken in een videogame, hoeft nog niet geschikt te zijn als commandant van een onderzeeboot, hoewel stressbestendigheid en snelle verwerking van informatie belangrijke factoren zijn. Ook is er een groot verschil in trainings- en toetsingsomstandigheden. Het maakt wezenlijk verschil of de bodem echt maar enkele meters onder de onderzeeboot zit en enkele meters boven je een fregat over je heen vaart. In de trainer levert de aanvaring alleen een deuk in het ego op van de student en extra *debrief*-punten van de Teacher. Op zee is er minimaal grote schade en zijn er mogelijk doden en gewonden.

Competentieontwikkeling in de NLSMCC

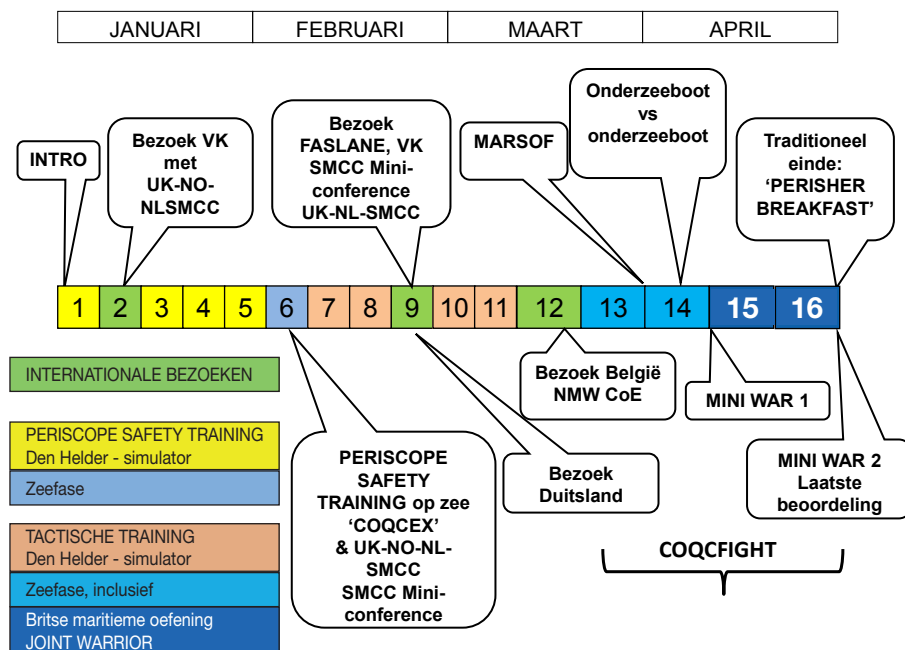
Figuur 2 geeft schematisch weer hoe de competentieontwikkeling is belegd binnen de NLSMCC. De einddoelstelling is het eerder geschetste ideaalbeeld van een onderzeeboot-commandant. In grote lijnen betekent dit dat de student:

- onder hoge druk snel de juiste (tactische) beslissingen kan nemen;
- veilig met de onderzeeboot kan opereren onder alle omstandigheden;
- de onderzeeboot gereed kan stellen voor vredes-, crisis- en oorlogsmisaties.

Hiervoor moet de cursist *command* nemen van de onderzeeboot en draait het uiteindelijk om het getoonde leiderschap (in de beroepscontext van een operationele onderzeeboot).

Opbouw van de NLSMCC

De NLSMCC duurt in totaal vier maanden en is opgedeeld in een veiligheidsfase en een tactische fase. Beide fases bestaan uit een

Figuur 3 Opbouw NLSMCC

periode in de onderzeebootsimulator in Den Helder en een zeefase (zie figuur 3).

De veiligheidsfase heeft een individuele focus, waarbij de student werkt aan zijn professionele vaardigheden en competenties op het gebied van manoeuvreren en inzet van de onderzeeboot, gebruik van de periscope, gebruik van de sonar in nabijheid van andere schepen en bovenal aan het onder druk tijdig de juiste beslissingen nemen. Deze fase van vier weken in de onderzeebootsimulator wordt afgesloten met een periode van één week op zee (COQCEX), waarbij de student in de werkelijke omgeving moet laten zien dat hij langere tijd onder hoge druk de onderzeeboot veilig houdt in nabijheid van snel manoeuvrerende (oorlogs)schepen. Deze aspecten zijn de essentiële bouwstenen voor de tweede fase, waarbij de optimale tactische inzet van de onderzeeboot alleen maar bereikt wordt als de student gebruik maakt van alle vaardigheden uit de eerste fase.

NLSMCC leidt competentie- en beroepsgericht op in een simulator en op zee

De tactische tweede fase heeft een team focus waarbij de student werkt aan zijn professionele vaardigheden en competenties op het gebied van het aansturen van het commando-centraleteam, het operationele planningsproces en de tactische inzet van een onderzeeboot in verschillende missies. Deze missies variëren van *Anti Submarine Warfare* en *Anti Surface Warfare* op open zee tot strategische en tactische inlichtingen verzamelen (ISTAR en I&W) of *Maritime Special Forces Operations* dicht onder een vijandelijke kust. Deze fase van vier weken in de onderzeebootsimulator wordt afgesloten met een periode van vier weken op zee in de Britse oefengebieden. Gedurende de fase op zee wordt onder meer deelgenomen aan de oefening *Joint Warrior*, waaraan een veelheid aan schepen en vliegende eenheden, maar

ook landeenheden en *Special Forces* meedoen. In deze fase is er expliciete aandacht voor samenwerken met Maritime Special Forces van het Korps Mariniers, om zo de aankomende commandanten te trainen en te toetsen in het planningsproces en de aansturing van dergelijke gecombineerde operaties.

In deze maand op zee (COQCFIGHT) moet de student, onder een druk van een hoog operationeel tempo, veel oppositie en een navigatorisch uitdagende omgeving, wederom nagenoeg alle denkbare onderzeeboottaken uitvoeren, waarbij de balans geleidelijk verschuift van opleiden naar testen. Ook nu weer zorgt de werkelijke omgeving net als bij de veiligheidsfase voor nieuwe aspecten, met name op het gebied van leiderschap: hoe motiveer ik de bemanning voor wederom een intensieve operatie en wat zijn de risicoafwegingen als je daadwerkelijk opereert in zeer ondiep water met snel manoeuvrerende oorlogsschepen? De student moet in deze periode aantonen dat hij de onderzeeboot veilig en tactisch kan opwerken en effectief kan inzetten tijdens vrede, crisis en oorlog.

Om de professionele kennis en het persoonlijk netwerk van de studenten te verbreden en te verdiepen worden in beide fases gedurende drie weken bezoeken afgelegd aan militaire en civiele instanties die een (in)directe relatie hebben met het commando van een onderzeeboot. Tijdens deze bezoeken is er ook veel interactie tussen de SMCC-studenten van de trilaterale opleiding:

- NAVO HQ Northwood, RN-helikopter-squadron in Culdrose, Britse (Faslane), Noorse (Haakonsværn) en Duitse (Eckernförde) onderzeebases, 'NATO Mine Warfare COE' (Oostende);
- Duitse scheepswerf HDW;
- Trilaterale SMCC-*mini conference* waarbij de SMCC-studenten over allerlei onderwerpen gerelateerd aan de onderzeeboot discussiëren;
- Traditionele afsluiting van de SMCC, het *Perisher Breakfast*, voor alle geslaagde studenten in het bijzijn van vele hoge onderzeedienst(vlag)officieren.

FOTO AVDD, S. HILCKMANN

Het commando van een onderzeeboot betekent de vervulling van een grote professionele en persoonlijke ambitie en studenten krijgen alleen in uitzonderlijke gevallen nog een tweede kans

De interactie tussen de NLSMCC-studenten vindt tijdens de opleiding georganiseerd plaats via geplande discussies onder leiding van de Teacher en externe genodigden (voor onder meer Crew Resource Management, mediatraining, omgang met persoonlijke stress, internationale wetgeving, ex-commandanten) en informeel doordat de studenten vier maanden zeer intensief met elkaar optrekken.

Sommige studenten vallen alsnog af

Ondanks alle opgedane kennis, ervaringen en toetsingsmomenten voorafgaand aan de NLSMCC en de training tijdens de opleiding zelf haalt gemiddeld nog steeds één op de drie studenten de opleiding niet. Bij aanvang van de opleiding hebben (Nederlandse) cursisten gemiddeld tien jaar ervaring in het varen met onderzeeboten. Het aanbrengen van operationele en technische kennis is daarom nauwelijks aan de orde. De opleiding is gericht op het voeren van het commando van een onderzeeboot. Het geeft de student (onder begeleiding van de Teacher) inzicht in en enige ervaring met het uitvoeren van een commando en de mogelijkheid om te experimenteren. Tevens kan de student zichzelf

testen en wordt hij getest door de Teacher. De factoren waarom studenten niet slagen vallen meestal uiteen in twee hoofdgroepen. Ten eerste sterk afnemende prestaties op zowel mentaal, technisch, communicatief als leidinggevend vlak bij vermoeidheid en stress.

Dit leidt dan onder meer tot tunnelvisie of het stellen van verkeerde prioriteiten. Ten tweede slagen sommigen niet omdat ze niet of te weinig in staat zijn om te leren van anderen en zichzelf (zelfreflectie). Bij deze factoren komt nog de zelfopgelegde stress van de wetenschap dat als je de opleiding niet haalt, je geen commandant van een onderzeeboot wordt. Het is dus 'nu of nooit' en het commando van een onderzeeboot betekent de vervulling van een grote professionele en persoonlijke ambitie. Dit houdt in dat studenten normaliter niet nogmaals de NLSMCC kunnen volgen nadat de Teacher heeft besloten dat de opleiding niet gehaald is (*fail*). Dit jaar is echter besloten om het principe van *pass/fail* gedeeltelijk minder stringent toe te passen wegens het veranderde inzicht dat de mentale druk voor een student niet minder wordt (wat eerder werd aangenomen) als er in bepaalde gevallen

een tweede kans is. Dit komt doordat een tweede kans alleen in uitzonderlijke omstandigheden wordt verleend en omdat niemand vrijwillig opteert om nog eens vier maanden lang onder grote mentale druk te worden gezet. Deze verandering van inzicht is internationaal uitvoerig besproken door verschillende Teachers tijdens de jaarlijkse collegiale intervisie op de *International Teachers Conference* en is ook recentelijk doorgevoerd in bijvoorbeeld het Verenigd Koninkrijk en Australië. Daarnaast wordt bij de huidige personele krapte bewuster naar de effectieve opbrengst van de gehele loopbaan gekeken. De organisatie investeert gemiddeld tien jaar in een officier voordat deze deelneemt aan de NLSMCC. Indien een officier via een aangepast programma zijn tekortkomingen kan verwerken, dan is een tweede maal deelnemen een efficiënte investering voor de organisatie. Een tweede kans is echter zeker geen automatisme. De Teacher zal dit eventueel adviseren in overleg met de Groepsoudste-onderzeedienst en een nationale vertegenwoordiger als het om een buitenlandse student gaat. Het advies is helemaal afhankelijk van de redenen waarom een student gezakt is.

De pass/fail-systematiek ondersteunt de trainingsomgeving van de NLSMCC doordat het een extra persoonlijke druk bij de studenten creëert. Dit staat in relatie met de beroepscontext, waarbij iemand zich tijdens het commando van een onderzeeboot ook geen ernstige fouten kan veroorloven. Door de noodzakelijke standaarden voor veiligheid zijn strenge eisen – en daarmee testen – nodig om te beoordelen of een officier geschikt is voor het commando van een onderzeeboot. Een commandant van een onderzeeboot moet met een bepaald stresslevel kunnen omgaan, waarmee dit een expliciete leerdoelstelling van de opleiding is.

Persoonlijk stressmanagement binnen de NLSMCC

Veel oorzaken van het zakken voor de opleiding zijn te herleiden tot het niet onder controle hebben van de persoonlijke stress

gedurende de langere periodes van hoog operationeel tempo gecombineerd met (over)vermoeidheid. Om studenten te leren hier beter mee om te kunnen gaan zijn in de opleiding de volgende onderdelen opgenomen:

- Uitdagende en realistische scenario's in de onderzeebootsimulator en op zee, waarbij de student bewust gedwongen wordt om zijn persoonlijke limieten op te zoeken van informatieverwerking, besluitvaardigheid en snelheid van handelen. Door zelfanalyse en feedback van de Teacher en medestudenten leert de student zijn sterke en zwakke punten kennen en zal hij daar in opvolgende runs verbetering in moeten laten zien. In de toetsingfase zal de student moeten aantonen dat zijn persoonlijke limieten voldoen aan het *Command Level* en dat hij daar onder stress en vermoeidheid controle over heeft (of eigenlijk dat hij stress en vermoeidheid voldoende kan beheersen);
- Uitleg over de fysieke en psychische achtergrond van stress, wat het doet met je lichaam en geest, hoe dat te herkennen is en welke mogelijkheden er zijn om hier meer controle over te houden. Hiervoor is een discussiemiddag opgenomen met een (medisch) deskundige;
- Discussies tussen studenten onderling, met een Teacher en (ex)commandanten die vertellen hoe zij omgaan met hun limieten onder stress en vermoeidheid;
- Externe coach¹⁸ (met kennis van de opleiding en de functie), beschikbaar voor de studenten om te spiegelen.

18 Als Teacher blijf je met de twee petten van zowel instructeur als beoordelaar toch afstand houden.

Dat in het selectieproces voorafgaand aan de NLSMCC bepaalde tekortkomingen niet altijd herkend worden komt doordat een officier alleen tijdens de NLSMCC langdurig in een geschikte toetsingsomgeving kan worden geplaatst. Daarvoor kan hij wel enkele keren *Duty Captain* zijn (onder begeleiding van de commandant de rol van commandant vervullen), maar dat is tijdens eenvoudiger omstandigheden, gedurende kortere tijd, op zijn eigen onderzeeboot, met directe sturing van zijn commandant en zonder de druk van pass/fail.

De Teacher bepaalt

De Teacher is de enige beoordelaar van de student en hij observeert en beoordeelt de studenten gedurende de vier intensieve maanden. Hierdoor is hij goed in staat hun groeiproces waar te nemen en hun persoonlijke limieten en mogelijkheden vast te stellen. Om subjectiviteit zoveel mogelijk te voorkomen houdt de Teacher regelmatig ruggenspraak met de Groepsoudste van de onderzeedienst, de commandant van de NLSMCC-onderzeeboot, collega-Teachers uit het Verenigd Koninkrijk en Noorwegen, vertegenwoordigers van buitenlandse studenten en andere deskundige personen. Uit eigen ervaring sprekend blijft het toch een moeilijk en intens besluit om iemand te laten zakken voor de opleiding. Naast de persoonlijke vraag of je het als Teacher wel goed ziet, geldt ook dat met jouw besluit de student niet zijn professionele droom bereikt en de organisatie mogelijk een groot probleem

Studenten van de NLSMCC moeten continu hun persoonlijke limieten opzoeken, onder alle omstandigheden

FOTO AVDD, S. HILCKMANN

heeft omdat de schaarse capaciteit aan onderzeebootcommandanten nog kleiner is geworden. Aan de andere kant is juist ook het oordeel dat een bemanning en een onderzeeboot kunnen worden toevertrouwd aan een student (pass) een zeer verantwoordelijke beslissing. De ervaring sinds Nederland de NLSMCC zelfstandig organiseert (1995) is dat het overgrote gedeelte van de studenten dat de opleiding niet haalt (achteraf) instemt met het besluit van de Teacher. De opleiding legde een hiaat in het competentieprofiel van betrokkene bloot dat hij nog niet kende van zichzelf en wat nog niet eerder was gezien (*unknown unknown*). Het kan ook zijn dat de student het niet wilde weten van zichzelf en dat het nog niet eerder door anderen was geconstateerd (*known unknown*) en dat het zo'n fundamenteel deel van zijn karakter was dat hij dit niet in de periode van de NLSMCC kon verbeteren.

Ten slotte

De basis van het trainen en testen van toekomstige onderzeebootcommandanten bij de NLSMCC is een ideaalbeeld van een onderzeebootcommandant gebaseerd op een gemeenschappelijke mening van de internationale beroepsgroep. Hieruit volgen de benodigde competenties voor een onderzeebootcommandant en die worden in de opleiding in een beroepscontext getraind en getoetst. Eén van de belangrijkste trainingsonderdelen is de bestendigheid tegen stress, het onder stressvolle omstandigheden nog steeds efficiënt leiding nemen, *to command*. Elke aanpassing om het slagingspercentage van de NLSMCC te verhogen moet worden opgepakt. Zo zijn er op het gebied van stressbestendigheid de laatste jaren vorderingen gemaakt, maar verdere winst lijkt nog haalbaar. De mooiste functie binnen de marine is een commando van een eenheid, zeker van een onderzeeboot. De eerstvolgende functie die daarna volgt is in onze optiek de functie van Teacher. Een onderzeebootcommandant bepaalt in grote mate de slagkracht van een onderzeeboot en het is een grote persoonlijke eer om al je ervaringen over te geven en deze deze mannen op te leiden. ■

Een rolmodel voor de krijgswetenschap

Met Clausewitz's, 'wonderliche Dreifaltigkeit' als inspiratie

De 'wonderliche Dreifaltigkeit' is één van de beroemdste en meest bekritiseerde ideeën van Carl von Clausewitz. Er zijn veel boeken over deze theorie geschreven en in bijna elk conflict is 'Vom Kriege' aangehaald om de overwinning dan wel de nederlaag te verklaren. Er zijn daarnaast verschillende interpretaties van de theorie en in één daarvan is mij iets opgevallen. Aan de hand hiervan ben ik op een eigen model gekomen.

J.A. Heijkoop*

In dit artikel zal ik allereerst de 'wonderliche Dreifaltigkeit' kort uitleggen. Daarna bespreek ik een interpretatie en de manier waarop deze tot mijn inzicht leidde. Vervolgens leg ik mijn model verder uit en licht het toe aan de hand van enkele casestudies. Ik rond af met een conclusie.

Voor dit artikel heb ik de Engelse vertaling van Michael Howard and Peter Paret uit 1976 gebruikt. Omdat ik de door hem gebruikte vertaling 'paradoxical trinity' minder geslaagd vind, blijf ik de oorspronkelijke 'wonderliche Dreifaltigkeit' gebruiken.

De 'wonderliche Dreifaltigkeit'

Carl von Clausewitz legt deze 'wonderliche Dreifaltigkeit' in het eerste boek van *Vom Kriege*

uit. In boek 1 hoofdstuk 1 staat: 'As a total phenomenon its dominant tendencies always make war a paradoxical trinity – composed of primordial violence, hatred, and enmity, which are to be regarded as a blind natural force, of the play of chance and probability within which the creative spirit is free to roam; and of its element of subordi-nation, as an instrument of policy, which makes it subject to reason alone'.¹

Clausewitz stelt dus dat er drie tendensen zijn in een gewapend conflict. *Primordial violence, hatred and enmity*², *Chance and probability*, en *Instrument of policy*. Deze zijn volgens hem altijd in een gewapend conflict aanwezig. Hij gaat verder met: 'The first of these three aspects mainly concerns the people; the second the commander and his army; the third the government'.³ Clausewitz verbindt dus passions met het volk, chance and probability met de commandant en zijn leger, en *instrument of policy* met de regering.

In boek 8 hoofdstuk 3B gaat Clausewitz verder in op de 'wonderliche Dreifaltigkeit'. Hij doet dit in een verhandeling over de veranderende

* De auteur zit in het examenjaar van het tweetalig vwo op het lyceum Oudehoven te Gorinchem. Hij bedankt MIM T. Reesink, drs. P.C.J. Neuteboom en drs. P Donker voor hun begeleiding tijdens het schrijven van dit artikel.

1 Carl von Clausewitz, *On War*, trans. door Michael Howard and Peter Paret (Princeton, Princeton University Press, 1976) 89

2 Even verderop in dezelfde passage refereert Clausewitz met de term *passions* naar *primordial violence, hatred, en enmity*. Ik zal zelf dan ook *passions* gebruiken om naar *primordial violence, hatred, en enmity* te refereren.

3 Carl von Clausewitz, op. cit., 89.

methodes en doelen in oorlogen. Volgens hem speelde het volk in de kleine staten uit de klassieke oudheid en de feodale staten van de middeleeuwen een prominente rol. Bij de Tartaren concludeert hij zelfs dat het volk en de krijgsmacht één waren.⁴

De rol van het volk

Over de sterk gecentraliseerde staten die ontstonden na de vrede van Westfalen in 1648 stelt Clausewitz echter dat de rol van het volk slechts indirect was. De omvang van de krijgsmacht en de gestelde doelen werden immers vooral bepaald door de schatkist.⁵ De Franse revolutie zorgde voor een hernieuwde rol van het volk in oorlogen, met name door de invoering van de dienstplicht. Dan schrijft hij, opvallend genoeg: *'Will this always be the case in future?'*

Het is dus voor Clausewitz geen gegeven dat het volk ook in de toekomst een belangrijke rol zal blijven spelen, zoals tijdens de revolutionaire oorlogen.⁶ Wat uit dit hoofdstuk blijkt, is dat het voor Clausewitz niet altijd zeker was of het volk altijd aan een conflict deelnam. In sommige situaties of tijden is dit wel het geval en in andere bijna niet. Clausewitz beschouwde de verbinding tussen *passions – chance and probability – instrument of policy en people – commander and his army – government* dus niet als absoluut. Het woord *mainly* in de eerder geciteerde passage benadrukt dit.

FOTO/NIMH

Voor Clausewitz was het geen gegeven dat het volk in de toekomst een belangrijke rol zou blijven spelen, zoals tijdens de revolutionaire oorlogen

Veronderstellingen

Thomas Waldman, een onderzoeker aan de universiteit van York, heeft recent een boek gepubliceerd over de 'wonderlijke Drie-eenheid'. Volgens Waldman liggen er drie veronderstellingen ten grondslag aan de drie-eenheid. De eerste is dat oorlog een menselijke, maatschappelijke activiteit is.⁷ De tweede is dat oorlog als een duel moet worden gezien, waar minimaal twee 'mensen' voor nodig zijn.⁸ De derde houdt in dat het gevecht in een oorlog centraal staat.⁹

Volgens Waldman volgt uit de tweede veronderstelling dat de 'wonderlijke Drie-eenheid' slechts één van de oorlogvoerende partijen weergeeft, en niet allebei.¹⁰ Hij ziet de drie

4 Carl von Clausewitz, op. cit., 589.

5 Carl von Clausewitz, op. cit., 590.

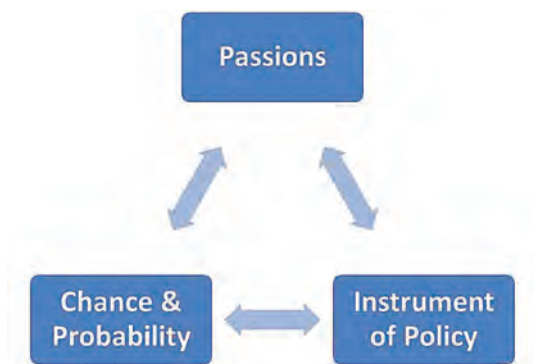
6 Carl von Clausewitz, op. cit., 593.

7 Thomas Waldman, *War, Clausewitz and the Trinity* (Farnham, Ashgate Publishing Limited, 2013) 7.

8 Thomas Waldman, op. cit., 8.

9 Thomas Waldman, op. cit., 9.

10 Thomas Waldman, op. cit., 143.

Figuur 1 De drie tendensen die volgens Clausewitz de 'wonderlijke Drie-eenheid' vormen

tendensen – *passions, probability and chance en instrument of policy* – als het primaire niveau van de wonderlijke Dreifaltigheid. Deze worden dan op het secundaire niveau verbonden aan *the people, the commander and his army en the government*.¹¹ Het derde niveau noemt Waldman ‘context’.¹²

De vorm van de groepen op het tweede niveau is volgens Waldman onderhevig aan verandering. De reden hiervoor is dat de context waarin gewapende conflicten plaatsvinden, ook continu verandert.¹³ Zo kan het dus zijn dat ook guerrillagroeperingen een element in hun organisatie hebben waarin de tendens *passions* veel voorkomt, terwijl zij geen volk – krijgsmacht – regering verdeling kennen.¹⁴ Volgens Waldman is de ‘wonderlijke Dreifaltigheid’ niet achterhaald omdat elk land of groepering in een conflict met de tendensen te maken heeft, alleen waar de tendensen aan worden verbonden kan veranderen.

Foute interpretatie

Waldman laat ook zien dat Clausewitz nooit een absolute drie-eenheid van volk – krijgsmacht – regering voor ogen had. Die drie groepen zijn daarentegen een illustratie van de drie tendensen *passions, chance and probability, en instrument of policy*.¹⁵ Toch is de volk – krijgsmacht – regering drie-eenheid meerdere malen als model op zichzelf gebruikt. De oorzaak hiervan zou volgens Waldman kunnen liggen in het invloedrijke boek *On Strategy: The Vietnam War in Context* van Harry Summers. Hierin verklaarde Summers aan de hand van deze drie-eenheid de nederlaag van de Amerikanen tijdens de Vietnamoorlog.

Figuur 2 Het op zichzelf staande model volk – krijgsmacht – regering

De Amerikaanse bevolkung steunde niet langer de oorlog, waardoor de Verenigde Staten sich gedwongen zag vrede te sluiten.¹⁶ Deze Interpretation von der ‘wonderlichen Dreifaltigkeit’ ist später vielfach übernommen durch andere akademici.¹⁷

Kritiek op het model

Dit op sich selbst stehende Modell von Volk – Krijgsmacht – Regering ist vervolgens bekritisiert. Zwei bekannte Kritiker sind Martin van Creveld und General b.d. Rupert Smith. Van Creveld stellt in zijn *Transformation of War* dass die drei-eenheit Volk – Krijgsmacht – Regering allein von Anwendung ist in Konflikten zwischen Staaten. Guerrillagroeperingen und *insurgents* kennen volgens ihm keine Organisationsstruktur die lijkt op een moderne Staat mit einem Volk, einer Krijgsmacht und einer Regierung. Sie werden auch nicht durch ihre ‘staatlichen’ Gegner als gleichwertige Staat anerkannt. Westliche Krijgsmachten hebben volgens ihm daarentegen wel die Manier von Kriegführung für staatliche Konflikte gegen Guerrilla’s und *insurgents* gebruikt. Dies würde volgens Van Creveld die vielen Niederlagen von westlichen Krijgsmachten in unregelmäßigen Konflikten erklären.¹⁸

In *The Utility of Force* führt Rupert Smith, net als Van Creveld, an dass die Konflikte zwischen Staaten verschwinden. Die Guerrillakriege und *insurgencies* nennt er *wars amongst the people*, in Gegensatz zu *industrial wars* (Staat gegen Staat). Smith stellt dass in den *wars amongst the people* die Unterscheidung zwischen dem unschuldigen Bürger und dem Militärischen verschwindet. Man würde also

11 Thomas Waldman, op. cit., 6.

12 Thomas Waldman, op. cit., 7.

13 Thomas Waldman, op. cit., 165.

14 Thomas Waldman, op. cit., 166.

15 Thomas Waldman, op. cit., 165.

16 Villacres, J. Edward en Christopher Bassford, ‘Reclaiming the Clausewitzian Trinity’, *Parameters* 25 (1995) (Autumn) 10.

17 Thomas Waldman, op. cit., 167.

18 Martin van Creveld, *The Transformation Of War* (New York, The Free Press, 1991) 58-62.

kunnen zeggen dat het volk en het leger één zijn. Smith is van mening dat de hypermoderne westerse krijgsmachten hier niet op zijn getraind noch gestructureerd. Hierdoor hebben westerse landen volgens hem, net zoals Van Creveld al zei, vaak een oorlog tegen een guerrillagroepering verloren.¹⁹

Van Creveld en Smith laten zien dat het model volk – krijgsmacht – regering niet voldoet, hoewel dat dit model een foute interpretatie is van de theorie Von Clausewitz. Zelf ben ik van mening dat het model te beperkt is. Volgens mij zijn er nog andere groepen die, naast het volk, de krijgsmacht en de regering, een rol spelen in een gewapend conflict.

Steun van andere landen kan van grote invloed zijn op het verloop van een conflict. Alleen de krijgsmacht noemen als de uitvoerende groep is niet genoeg omdat verscheidene overheden en organisaties tegenwoordig *private military companies* inzetten voor beveiligings- en gevechtsoperaties. Bovenal is de regering niet de enige in de besluitvorming over de inzet van de krijgsmacht; internationale organisaties als de NAVO en de VN spelen ook een rol.

Een model waarmee men de afloop van een gewapend conflict tracht te verklaren moet geen invloedrijke groepen uitsluiten. Het lijkt mij dan ook evident dat het model volk – krijgsmacht – regering niet voldoet. Terwijl ik mij met dit model bezighield is mij nog iets anders opgevallen. Het betreft de rollen die het volk, de krijgsmacht en de regering vervullen in een gewapend conflict. Ik zal daar nu dieper op ingaan.

Rollen volk – krijgsmacht – regering

Wanneer in een parlementaire democratie het merendeel van de bevolking wil dat het land een uitzending van de krijgsmacht stopt, of niet uitvoert, bestaat er een redelijke kans dat de regering aan deze oproep gehoor geeft. De regering is immers afhankelijk van de steun van het volk. Dit omdat de partij(en) die de regering vormen bij de volgende verkiezingen van de stemmen van het volk afhankelijk zijn. Verder wordt de krijgsmacht gefinancierd

FOTO US DEPARTMENT OF DEFENSE, J. DOWNEN JR.

Rupert Smith (rechts) is één van de denkers die er van uitgaan dat conflicten tussen staten zullen verdwijnen

uit belastinggeld dat door het volk wordt opgebracht. Ten slotte worden militairen uit de bevolking geworven.

Bij opstandelingen en guerrilla's biedt de bevolking bovendien veelal voedsel en onderdak. De bevolking is in dit geval nauwer betrokken dan in bij westerse landen het geval is, maar de aard van haar rol is hetzelfde; zij ondersteunt. Het volk heeft dus een ondersteunende rol in een conflict. Het maakt de inzet van de krijgsmacht, en daarmee de oorlogvoering zelf, mogelijk.

De krijgsmacht heeft de specifieke taak geweld te gebruiken opdat het doel, dat door het land of organisatie is gesteld, wordt behaald.

19 Rupert Smith, *The Utility of Force* (London, Penguin Books, 2006) 394-398.

Rebellengroeperingen hebben een gewapende tak die dezelfde taak uitvoert. Beide doen waar het in een oorlog om draait, namelijk met geweld een doel bereiken. In dit opzicht hebben ze een uitvoerende rol in het conflict.

De regering is degene die het doel stelt, kan bijstellen en beslist over de plekken waar de krijgsmacht wordt ingezet en op welke manier. Rebellengroeperingen streven ook een politiek doel na, dat wordt gesteld door de leiding van de groepering. De regering van een land of de top van een rebellengroepering hebben allebei een coördinerende rol.

Een nieuw inzicht

Ondersteunen, coördineren en uitvoeren lijken mij drie activiteiten die binnen een organisatie noodzakelijk zijn. Er moeten altijd mensen zijn die doelen stellen en middelen gebruiken om deze te behalen (coördineren of leiden), mensen die ervoor zorgen dat dit doel behaald wordt (uitvoeren) en mensen die het proces mogelijk maken (ondersteunen). Door naar de rollen te kijken lijkt het erop dat hierin ook een driehoek schuilt. Volgens mij is in elke oorlogvoerende partij, in een gewapend conflict, een uitvoerende groep, een coördinerende groep en een ondersteunende groep aanwezig. Dat hoeven overigens niet altijd het volk, de krijgsmacht en de regering te zijn.

Toelichting

De uitvoerende groep omschrijf ik als de groep die de specifieke taak heeft de tegenstander uit te schakelen. De ondersteunende groep stelt

Figuur 3 Het nieuwe rolmodel

de participant van wie zij deel uitmaakt in staat oorlog te voeren. De coördinerende groep leidt de andere twee groepen zodat het doel dat ze voor ogen hebben, of dat hen is opgelegd, kan worden behaald.

Ik wil de lezer erop wijzen dat dit model niet verbonden is aan de theorie van Clausewitz. Als dit wel zou worden gedaan, moeten wapenhandelaars bij de ondersteunende groep horen. Zij verkopen wapens aan een oorlogvoerende partij en ondersteunen hem hierdoor. De wapenhandelaar voelt echter geen *hatred* (haat) of *enmity* (vijandigheid) tegen de tegenstander. Hij verkoopt de wapens uitsluitend vanuit een financieel belang. Het is belangrijk om een dergelijke link tussen het rolmodel en de drie tendensen in de ‘wonderlijke Dreifaltigkeit’ van Clausewitz uit te sluiten.

Het inzicht op drie niveaus

De drie-eenheid, zoals ik die hiervoor heb uitgelegd, lijkt vooral van toepassing op het strategische niveau. De regering speelt uitsluitend een rol op dat niveau; ze heeft bijvoorbeeld op het tactische niveau weinig invloed. Daarnaast worden de krijgsmacht en het volk in zijn geheel bekeken. Ik meen echter dat ook op het tactische niveau sprake is van een uitvoerende – coördinerende – ondersteunende rolverdeling.

Voorbeeld

Als voorbeeld hiervoor gebruik ik een eenvoudig infanteriebataljon. Het hoofdkwartier vormt de coördinerende groep omdat zij de eenheid aanstuurt. De gevechtseenheden bestrijden de vijand en vormen daarom de uitvoerende groep. De logistieke eenheden bevoorraden het bataljon, voeren onderhoud uit en vormen dus ook de ondersteunende groep. De driehoek komt dus ook op het theater/operationele niveau voor aangezien er ook op dat niveau coördinerende, ondersteunende en uitvoerende elementen nodig zijn.

Ik denk dan ook dat de uitvoerende – coördinerende – ondersteunende drie-eenheid op de drie niveaus in de krijgswetenschap kan

worden toegepast; het strategische-, theater- en tactische niveau.²⁰ Het strategische niveau zie ik als het niveau waar alle organisaties, instituten et cetera van een groepering of land samenkomen. Dit met als doel het beschermen van het eigen territorium, bondgenoten en belangen. Bij het theaterniveau gebruik ik de definitie van Rupert Smith: 'A collection of tactical battles that take place within a defined geographic area'.²¹ De verschillende theaters waar een land (of organisatie) zijn militaire tak inzet vormen het strategische niveau. Voor het tactische niveau gebruik ik de omschrijving uit *Vom Kriege: 'the use of armed forces in the engagement'*.²² Ik zal nu mogelijke invullingen van het model op de drie verschillende niveaus geven.

Op het strategische niveau zal de invulling van de drie groepen het meest op het secundaire niveau van Clausewitz zijn theorie lijken. De krijgsmacht of de militaire tak van een niet-statelijke actor zal het belangrijkste zijn in de uitvoerende groep. Zij is op het strategische niveau over het algemeen de enige organisatie die de taak heeft met geweld een strategisch doel te behalen. De coördinerende groep bestaat uit de mensen die betrokken zijn bij de besluitvorming betreffende de inzet van de krijgsmacht. Dit kan de regering zijn, en internationale organisaties als de NAVO of de VN. Bij irreguliere groeperingen zal de regie meer gecentreerd zijn bij gezaghebbende personen. De economie, het volk en steun van andere landen vormen onder meer de ondersteunende groep. Zij stellen het land of de niet-statelijke actor in staat oorlog te voeren.

Op het theaterniveau zal bij een staat de uitvoerende groep worden gevormd door militaire eenheden die gestationeerd zijn in de regio, soms gesteund door paramilitaire eenheden of huurlingen. De coördinerende groep is de overheid en de hoogste militaire autoriteit in de betreffende regio. De logistieke eenheden van de krijgsmacht in de regio, de bevoorrading van buiten het gebied en de bevolking woonachtig in de streek, vormen de ondersteunende groep.

Bij niet-statelijke actoren kan de uitvoerende groep bestaan uit een militaire tak, die uit losse

groepen strijders kan bestaan of paramilitaire eenheden. De coördinerende groep is de leiding van de organisatie in het desbetreffende gebied. De ondersteunende groep wordt gevormd door de delen van de bevolking die de organisatie steunen. Ook komt de 'steun' uit wat de groepering verkrijgt door middel van plunderingen, beschermingsgeld, illegale handel of buitenlandse hulp.²³

Op tactisch niveau zijn bij conventionele krijgsmachten de aanwezige gevechtseenheden de uitvoerende groep. De coördinerende groep wordt gevormd door commandanten van pelotons tot de hoofdkwartieren van brigades, kortom: alle leidinggevende organen en/of mensen in de tactische situatie. Zij leiden hun ondergeschikten zodat een doel op theater-niveau kan worden behaald.

De ondersteunende groep bestaat uit logistieke eenheden die verantwoordelijk zijn voor ondersteunende taken als bevoorrading, transport, faciliteiten, beheer en verzorgende diensten.²⁴ Bij irreguliere groepen zal de uitvoerende groep veelal bestaan uit kleine groepen strijders. De coördinerende groep bestaat uit individuen die leiding geven aan de eerder genoemde groepen strijders. De ondersteunende groep is wat de strijders bij zich dragen aan voedsel, drinken, munitie et cetera, wat door middel van smokkelen wordt verkregen of wat door de plaatselijke bevolking wordt gegeven.²⁵

Relaties onderling

De drie groepen zijn nauw met elkaar verbonden. Zodra er één wegvalt, stort de organisatie in elkaar en kan de strijd niet verder worden voortgezet. Zo verliezen guerrillagroeperingen de strijd als ze van de bevolking worden

20 Ik zal in dit artikel het niveau tussen het strategische en het tactische, het theaterniveau blijven noemen.

21 Rupert Smith, op. cit., 15.

22 Carl von Clausewitz, op. cit., 128.

23 Mary Kaldor, *New and Old Wars* (Stanford, Stanford University Press) 109-111.

24 Robert Curley, *The Science of War* (New York, Britannica Educational Publishing, 2012) 70.

25 Robert Curley, op. cit., 115-116 / David Kilcullen, *Counterinsurgency* (New York, Oxford University Press, 2010) 8.

afgesneden aangezien zij hen van voedsel en onderdak voorzien. Als gevechtseenheden zich overgeven moeten de ondersteunende eenheden ook capituleren of zich terugtrekken. Aanvallen op hoofdkwartieren kunnen een effectieve coördinatie van een eenheid onmogelijk maken, waardoor de gevechtseenheden ook uitgeschakeld raken.

De drie groepen zijn nauw met elkaar verbonden. Zodra er één wegvalt, stort de organisatie in elkaar

Eenheden kunnen door omstandigheden ook van groep veranderen. Zodra bijvoorbeeld een logistieke eenheid wordt aangevallen en terugvecht, gaat deze van ondersteunende groep naar uitvoerende groep over.

Drie case-studies

Aan de hand van drie case-studies zal ik de applicatie van het model verduidelijken. Voor elk niveau in de krijgswetenschap is een case-studie. Deze zijn: het beleg van Sarajevo in de Bosnische burgeroorlog (tactisch niveau), de Britse campagne in Helmand, Afghanistan, van 2006 tot nu (theaterniveau) en de Libische opstand tegen Gadaffi (strategisch niveau). Van elke casestudie geef ik eerst een samenvatting, gevolgd door een analyse van twee participanten. Na de casestudies volgt de conclusie van het artikel.

Tactisch niveau: het beleg van Sarajevo

In april 1992 begon het Joegoslavische volksleger het beleg van Sarajevo. Bosnië-Herzegovina was in maart 1992 onafhankelijk geworden. De Servische minderheid was hierop tegen en in januari riepen zij de Servische Republiek uit. De Bosnische regering had zich slecht op een conflict voorbereid en zette pas laat het Leger van Bosnië en Herzegovina (LBH) op.

Het Joegoslavische volksleger werd al snel teruggetrokken, maar het Bosnisch-Servische Leger (BSL) zette de belegering voort. Het BSL wilde de stad uitputten, omdat het niet genoeg mankracht had om deze stad in te nemen. Het LBH aan de andere kant was niet sterk genoeg om uit te breken.²⁶ In juni begon de VN-vluchtelingenorganisatie met een luchtbrug naar het vliegveld van Sarajevo.²⁷ Ook werd UNPROFOR in Sarajevo ingezet, maar deze had slechts een beperkt mandaat. Sarajevo werd tijdens het beleg bijna elke dag gebombardeerd en de straten werden geteisterd door sluipschutters. In juli 1993 kwam een tunnel naar Sarajevo gereed.²⁸

Pas in 1995 kwam de militaire doorbraak. Een *Rapid Reaction Force* van UNPROFOR beschoot BSL posities rondom de stad. In combinatie met NAVO-bombardementen verzwakte dit de BSL-eenheden in de buurt van Sarajevo.²⁹ Vervolgens ging het LBH in het offensief. Met het verdrag van Dayton kwam aan het langste beleg in de moderne geschiedenis een einde.

Analyse

● Bosnië-Herzegovina

De uitvoerende groep werd gevormd door paramilitaire groeperingen (veelal bestaand uit en geleid door criminelen), politie-eenheden uit Sarajevo en lokale milities. Er was een gebrek aan zware wapens en training.³⁰ De coördinerende groep bestond uit de overheid van Bosnië en Herzegovina in Sarajevo, samen met de leiders van de eenheden die deel uitmaakten van het LBH. De ondersteuning kwam van vele kanten. Zo vielen de hulpgoederen van de VN vaak onbedoeld in handen van het leger. De voorraden werden via de luchtbrug of konvoien de stad binnengebracht. Daarnaast

26 Peter Andreas, *Blue Helmets and Black Markets* (New York, Cornell University Press, 2008) 27-28.

27 Peter Andreas, op. cit., 33.

28 Peter Andres, op. cit., 59.

29 Rupert Smith, op. cit., 366.

30 Peter Andreas, op. cit., 28.

werd er gesmokkeld, was er een levendige handel op de zwarte markt, diende de tunnel in Sarajevo als een aanvoerlijn en werd er gehandeld met de Serven. Door het wapenembargo van de VN was het echter moeilijker voor het LBH om aan zwaardere wapens uit het buitenland te komen.³¹

● **Bosnische Serven**

Aanvankelijk bestond de uitvoerende groep uit het Bosnisch Servische Leger. Deze had veel bekwame officieren en de zware wapens en pantservoertuigen van het Joegoslavische volksleger geërfd. Het ontbrak echter aan mankracht. Verder waren er een aantal paramilitaire groeperingen onder Servische leiding actief.³² De coördinerende groep bij de Serven was sterker gecentraliseerd. Vele commandanten waren niettemin corrupt.^{33, 34} De ondersteunende groep was net als bij de Bosniërs complex. De Serven hieven belasting op de hulpgoederen van de VN-vluchtelingenorganisatie. Ook bevoorraadden men zich door middel van plunderingen en handel op de zwarte markt.³⁵

Theaterniveau: Provincie Helmand, Afghanistan 2006-2012

In 2006 breidde ISAF zijn inzet in Afghanistan uit naar de zuidelijke provincies. Hierbij nam het Verenigd Koninkrijk de verantwoordelijkheid over de provincie Helmand op zich. Een Britse 'battlegroup' zou samen met de Britse ministeries van Buitenlandse Zaken en Internationale Ontwikkelingshulp werken aan de wederopbouw in de provincie.³⁶ De Taliban bond echter de strijd aan met de Britten en de Afghanen. De Taliban zag in dat de Britten niet met directe aanvallen verdreven konden worden. Daarom ging ze over op een guerrillastrategie met hinderlagen, morteraanvallen en massaal gebruik van bembommen.

In 2009 lanceerden de Amerikanen de *surge*, een grotere inzet van grondeenheden die gericht op *counterinsurgency*-operaties werden ingezet.³⁷ Men werkte intussen aan de training van de Afghaanse veiligheidsdiensten. Gestaan is de invloed van ISAF en overheidstroepen toegenomen en in de loop van 2014 moeten de Afghanen de Taliban zelf verdrijven.

Analyse

● **ISAF en Afghanistan**

De ISAF-eenheden en de eenheden van Afghaanse veiligheidsdiensten vormen, samen met de milities die loyaal zijn aan de overheid, de uitvoerende groep. Eerst waren er te weinig ISAF-eenheden. Ook werd er geklaagd over gebrekkige uitrusting en gebrek aan pantservoertuigen, wat later is opgelost.³⁸

De Afghaanse veiligheidsdiensten bestaan uit verschillende organisaties. De Afghaanse nationale politie is in Helmand actief, maar er is wel sprake van corruptie en grootschalig drugsgebruik. De politie wordt gewantwoord door de plaatselijke bevolking.³⁹ Het Afghaanse leger opereert steeds zelfstandiger maar heeft nog een lange weg te gaan.

Afghaanse autoriteiten maken zich vaak schuldig aan corruptie, wat hun aanzien bij de bevolking schaadt

De coördinerende groep is vrij uitgebreid en complex. Ten eerste heeft ISAF een ingewikkelde commandostructuur, ook omdat operatie *Enduring Freedom* van de Amerikanen er parallel aan loopt. Ten tweede spelen diverse Afghaanse autoriteiten en veiligheidsdiensten een rol. De Afghaanse autoriteiten maken zich vaak schuldig aan corruptie, wat hun aanzien bij de bevolking beschadigt. De ondersteunende groep is de bevoorrading naar Helmand en in de provincie zelf. De aanvoer naar Helmand vindt plaats door middel van een luchtbrug, die

31 Peter Andreas, op. cit., 45.

32 Rupert Smith, op. cit., 349.

33 Rupert Smith, op. cit., 349.

34 Peter Andreas, op. cit., 64.

35 Mary Kaldor, op. cit., 51.

36 Sandy Gall, op. cit., 89.

37 Ben Anderson, *No worse enemy* (Oxford, Oneworld Publications, 2011) 60.

38 Sandy Gall, op. cit., 87 & 216.

39 Ben Anderson, op. cit., 15.

FOTO US DEPARTMENT OF DEFENSE, T. SOLANO

Britse en Deense militairen op patrouille in Helmand: in 2006 namen de Britten de verantwoordelijkheid in die Afghaanse provincie over, waarna zij te maken kregen met guerrillatactieken van de Taliban

echter fragiel is, en via bevoorradingslijnen, die door betwist gebied gaan.⁴⁰ In Helmand zelf maken de Afghanen en Britten voor bevoorradings gebruik van helikopters of van de weg.

● Taliban

De uitvoerende groep van de Taliban in Helmand bestaat uit een bont gezelschap, variërend van ontevreden boeren en drugs-criminelen tot buitenlandse strijders. Ze hebben dan ook allemaal verschillende motieven.⁴¹ Ook de mate van training, ervaring en bewapening verschilt sterk. De coördinerende groep bestaat uit de Taliban-leiders in Helmand, uit omliggende gebieden of zelfs vanuit Pakistan. Corruptie en betrokkenheid bij drugssmokkel komt ook bij Taliban-leiders voor. Ze kunnen

echter voor corruptie worden aangeklaagd en eventueel worden bestraft.⁴²

De ondersteunende groep van de Taliban in Helmand wordt gevormd door degenen die grote inkomsten uit de verkoop van opium verwerven. Deze worden gebruikt om de strijde te financieren. Daarnaast verkrijgt men, soms onder dwang, voorraden van de lokale bevolking. Ook wordt de Taliban gesteund door de Pakistaanse inlichtingendienst die over de Pakistaanse grens in Zuid-Helmand wapens, geld en voorraden aanvoert. De inlichtingendienst geeft ook training en advies aan Taliban-strijders.⁴³

Strategisch niveau: Libische revolutie

Op 15 februari 2011 begonnen in Libië op straat protesten tegen het regime van Moammar Mohammed al-Gaddafi.⁴⁴ In Tunesië en Egypte was dit met succes gedaan en nu waren de Arabische lentekriebels naar Libië overgeslagen. Gaddafi gebruikte hiertegen geweld en de opstandelingen zagen al snel in dat hij alleen met geweld verdreven kon

40 Sandy Gall, op. cit., 216.

41 Patrick Bishop, *Ground Truth* (London, HarperPress, 2009) 233.

42 David Kilcullen, op. cit., 158.

43 Sandy Gall, op. cit., 292.

44 Royal United Services Institute, *Accidental Heroes: Interim Libya Campaign Report 3*. <http://www.rusi.org/downloads/assets/RUSIInterimLibyaReport.pdf>.

worden. Hierop startte een maandenlange burgeroorlog.

Na een aantal successen werden de rebellen sterk teruggedrongen door Gaddafi. Ze hadden intussen de nationale overgangsraad opgezet, die door veel landen werd erkend als de enige vertegenwoordiger van Libië. Via resolutie 1973 stelde de VN-Veiligheidsraad een *no-fly* zone in boven Libië. Ook werd de leden toestemming verleend om desnoods met geweld de Libische burgers te beschermen.⁴⁵ De NAVO begon met het bombarderen van Gaddafi's troepen en het uitoefenen van een wapenembargo. Even was er een patstelling, waarbij Gaddafi's troepen niet sterk genoeg waren om de opstand neer te slaan. De rebellen waren niet in staat een beslissend offensief uit te voeren. Dit kwam pas in augustus toen de rebellen in hun bekende pick-up trucks snel vanuit verschillende richtingen naar Tripoli oprukten.⁴⁶ De hoofdstad werd uiteindelijk ingenomen en Gaddafi werd in oktober gedood. Hiermee kreeg de nationale overgangsraad de macht in Libië in handen en kwam de NAVO-operatie ten einde.

Analyse

● Het regime van Moammar Mohammed al-Gaddafi

Samen met de volksmilitie en de huurlingen uit het buitenland vormde het Libische leger de uitvoerende groep. De coördinerende groep bestond uit de regering, met Gaddafi aan het hoofd. De loyaliteit van veel leden van de regering was zeer twijfelachtig. Veel hooggeplaatsten liepen over, waardoor Gaddafi steeds afhankelijker werd van familieleden.⁴⁷ De ondersteunende groep was een belabberde zaak. Het Libische leger had weliswaar veel materiaal, maar dit was oud en slecht onderhouden.⁴⁸ De internationale gemeenschap bevroor de tegoeden van Gaddafi en stelde een embargo in.⁴⁹ De olie-export werd stopgezet, waardoor de inkomsten en brandstofvoorraden terugliepen.⁵⁰ Het regime werd zo ernstig verzwakt.

● Nationale overgangsraad

De rebellen verenigden zich in de nationale overgangsraad. De verschillende milities die al snel ontstonden vormden de uitvoerende

groep. Er was echter een gebrek aan training, organisatie en pantservoertuigen.⁵¹

De coördinerende groep was de nationale overgangsraad. Deze moest uit niets worden gebouwd, en de vele milities werkten autonoom, wat het opereren van de overgangsraad bemoeilijkte.⁵² De ondersteunende groep bestond onder meer uit wat de bevolking aan voorraden verstreekte. Daarnaast maakten de rebellen gebruik van de vele wapendepots van het Libische leger. Door de slechte staat van veel materieel bleef het gebrek aan pantservoertuigen nochtans bestaan.⁵³ De rebellen werden ook door landen als Groot-Brittannië, Frankrijk en Qatar getraind en bevoorrad.⁵⁴

Conclusie

Samengevat bestaat mijn model uit een uitvoerende groep, een ondersteunende groep en een coördinerende groep. De uitvoerende groep heeft de taak het gevecht aan te gaan met de vijand en deze uit te schakelen. De ondersteunende groep stelt de organisatie in staat haar taken uit te voeren door middel van het verzorgen van ondersteuning en logistiek. De coördinerende groep voert *command and control* uit over de uitvoerende en de ondersteunende groep.

De verdeling kan zowel op het tactische, theater en het strategische niveau worden onderscheiden. Eenheden of mensen kunnen van groep wisselen. Wanneer één van de drie groepen wegvalt, zal de oorlogvoerende verliezen. ■

45 VN-Veiligheidsraad resolutie 1973 <http://www.un.org>.

46 Lindsey Hilsum, *Sandstorm: Libya in the Time of Revolution* (New York, Penguin Books, 2012) 246.

47 Varun Vira, Anthony H. Cordesman, 'The libyan uprising: an uncertain trajectory', *Center for Strategic & International Studies* (2011) 21.

48 Varun Vira, Anthony H. Cordesman, op. cit., 32.

49 Royal United Services Institute, op. cit., 3.

50 Varun Vira, Anthony H. Cordesman, op. cit., 17.

51 Varun Vira, Anthony H. Cordesman, op. cit., 40.

52 Varun Vira, Anthony H. Cordesman, op. cit., 40.

53 Lindsey Hilsum, op. cit., 71.

54 Royal United Services Institute, op. cit., 11-12.

Nederland en de 'United States Security Coordinator'

De Palestijnse burgeroorlog

Dit artikel behandelt de weinig bekende missie van de *United States Security Coordinator* (USSC) in Palestina en de Nederlandse bijdrage daaraan. De USSC is verantwoordelijk voor de training van veiligheidstroepen van de Palestijnse Autoriteit (PA), in de hoop op deze manier bij te dragen aan een stabielere en veiliger Midden-Oosten en zo dichterbij een twee-statenoplossing met Israël te komen. Of de USSC hiertoe in staat is, is nog maar de vraag, gezien de politieke situatie in de Palestijnse gebieden. Hamas en Fatah strijden namelijk onderling om de heerschappij van het Palestijnse volk. De VS en zijn bondgenoten steunen Fatah via de USSC. Is deze steun eigenlijk wel te verantwoorden, vanuit Nederlands oogpunt gezien?

J. de Bruin MA *

Premier Rutte en minister van Buitenlandse Zaken Timmermans brachten onlangs (van 7 tot 9 december 2013) een bezoek aan Israël en de Palestijnse gebieden. Natuurlijk stond het al enige tijd vastgelopen vredesproces in het Midden-Oosten op het programma. Er zijn reeds eerder tal van vredesinitiatieven geweest om het conflict tussen Israël en de Palestijnen op te lossen.

Een relatief onbekend initiatief is de *United States Security Coordinator* (USSC). Het opmerkelijke van deze missie is dat bijna niemand op de hoogte is van de Nederlandse deelname eraan. Zowel in de politiek als in de media wordt amper een woord gezegd of geschreven over de missie die, hoewel kleinschalig, toch een grote invloed heeft op de gevoelige verhoudingen rondom het vredesproces.

Vicieuze cirkel

De USSC beoogt via het opleiden en uitrusten van Palestijnse veiligheidstroepen, bij te dragen aan een stabielere en vooral veiligere situatie in de regio. Een veelgehoorde uitspraak over het Israëlisch-Palestijnse conflict in het Midden-Oosten is dat echte vrede pas bereikt kan worden als het steeds weer oplaaierende geweld in het gebied is beëindigd. Naast alle politieke, sociale en culturele conflicten die zorgen voor verdeeldheid tussen Israëliërs en Palestijnen, is er nog een ander ernstig probleem dat bijdraagt aan de instandhouding van de vicieuze cirkel van geweld: het gebrek aan een gewelds-monopolie binnen de Palestijnse gebieden.

Sinds de Oslo-Akkoorden van de jaren '90 is de Palestijnse Autoriteit (PA) de officiële vertegenwoordiger van het Palestijnse volk. De PA is een democratisch gekozen raad die verantwoordelijk is voor het bestuur van de Palestijnse gebieden, namelijk de Gazastrook en de Westelijke Jordaanoever. De raad wordt geleid door de

* De auteur is onlangs afgestudeerd aan de Universiteit Utrecht in de internationale betrekkingen. Hij is bestuurslid van de 'Coalition for Defense'.

Palestijnse president en bestaat voornamelijk uit leden van de PLO, die weer voor het grootste deel bestaat uit leden van Fatah.¹

Meerdere partijen die geweld toepassen

Sinds de verkiezingen van 2006 maken officieel ook leden van Hamas deel uit van de PA. Het probleem van de PA is dat het, in tegenstelling tot de regering van een 'normale' soevereine staat, niet de enige Palestijnse organisatie is die beschikt over de mogelijkheid om geweld toe te passen.

Organisaties als Hamas en *Palestine Islamic Jihad* (PIJ) beschikken eveneens over deze capaciteit en maken hier volop gebruik van.² Het gevolg is dat de PA wel een staakt-het-vuren met Israël kan afkondigen, maar een dergelijk bestand is in de praktijk niet veel waard als niet alle Palestijnse organisaties hiermee akkoord gaan. Hierdoor worden bestanden vaak snel geschonden.

Voorbeeld hiervan zijn de bestanden die gesloten werden tussen Israël en de PA in 2004 en 2005, tegen het eind van de tweede intifada.

Deze bestanden werden vervolgens niet geaccepteerd door Hamas en PIJ. Het geweld laaide dan ook spoedig na het sluiten van deze bestanden weer op, doordat deze organisaties Israël bleven aanvallen en Israël hier weer met geweld op reageerde.

Opzet artikel

De USSC tracht de PA te ondersteunen in het doorbreken van deze vicieuze cirkel van geweld. In dit artikel ga ik na of de USSC dit gestelde doel wel kan bereiken gezien de huidige politieke verhoudingen onder het Palestijnse volk. Eerst zal ik daarom kort beschrijven hoe de USSC tot stand is gekomen en wat de missie inhoudt. Daarna komt de Nederlandse bijdrage aan de missie aan bod en wordt de situatie in de Palestijnse gebieden verder uitgediept. Aan de hand hiervan zal vervolgens de vraag worden beantwoord of de USSC inderdaad bijdraagt aan het doorbreken van de vicieuze cirkel van geweld.

De USSC

De USSC is een Amerikaans initiatief uit 2005. De missie staat onder leiding van een Amerikaanse commandant. Naast de VS dragen ook Groot-Brittannië, Canada, Turkije en Nederland bij aan de USSC.³ Het hoofdkwartier bevindt zich in Jeruzalem en een deel van de internationale staf is werkzaam in Ramallah.

Het probleem van de PA is dat het niet de enige Palestijnse organisatie is die geweld kan toepassen

Aanvankelijk was het doel van de missie: de betrokken Israëlische en Palestijnse partijen ondersteunen bij de unilaterale terugtrekking van de *Israel Defense Forces* (IDF) uit de Gazastrook.⁴ Na de verkiezingsoverwinning van Hamas in Gaza in 2006, richtte de USSC zich steeds meer op het trainen en uitrusten van de PA *National Security Forces* (NSF) en de Presidentiële Garde van Abbas.⁵ Deze training vindt plaats in Jordanië. Officieren van alle PA-veiligheidsdiensten volgen via USSC-Ramallah leiderschaps cursussen. Bij deze tak van de USSC is sinds het begin van 2010 ook de Nederlandse krijgsmacht betrokken.

De Palestijnse deelnemers aan het trainingsprogramma worden door de VS, Shin Bet,⁶ de Israëlische politie, Jordanië en de PA zelf, uit-

- 1 De huidige president is Mahmoud Abbas, die Yasser Arafat is opgevolgd na diens dood in november 2004.
- 2 Hoewel Hamas met de verkiezingsoverwinning van 2006 officieel deel uitmaakte van de Palestijnse Autoriteit, bestaat deze vooral uit Fatah-leden.
- 3 US Departement of State, *United States Security Coordinator for Israel and the Palestinian Authority (USSC)*, <http://www.state.gov/s/ussc/>, 22-10-2013.
- 4 Colonel (USA, ret.) Philip J. Dermer, 'Special Document, Trip Notes on a Return to Israel and the West Bank: Reflections on U.S. Peacemaking, the Security Mission, and What Should Be Done', *Journal of Palestine Studies* Vol. XXXIX, No. 3 (Spring 2010), 66-81, 76.
- 5 Idem, 76.
- 6 De Israëlische binnenlandse veiligheidsdienst.

FOTO ASSOCIATED PRESS, M. MOHAMMED

Minister van Buitenlandse Zaken Frans Timmermans en de Palestijnse president Mahmoud Abbas ontmoeten elkaar in Ramallah (juli 2013)

gebreed gescreend op banden met terroristische organisaties. Ze worden aangedragen vanuit de door Fatah gedomineerde PA.⁷ Hierdoor is echter verzekerd dat de cursisten in de eerste plaats trouw zijn aan Fatah, niet direct aan de Palestijnse staat. Zo werd een cursist die zich tijdens één van de cursussen te kritisch over president Abbas uitliet, 's avonds opgepikt door één van de inlichtingendiensten voor een verhoor.⁸

Nederland en de USSC

Eind 2009 vroeg de VS Nederland om een bijdrage aan de USSC. Het ministerie van Defensie verwoordt het doel als volgt: *De missie van de United States Security Coordinator (USSC) beoogt de Palestijnse veiligheidssector te professionaliseren, (extern) als basisvoorwaarde voor een levensvatbare toekomstige Palestijnse staat en (intern) om een veilige leefomgeving voor de Palestijnse burger te creëren.*⁹

De Nederlandse regering beoogt met de deelname van de Nederlandse krijgsmacht een twee-statenoplossing dichterbij te brengen. In de bredere context van het Midden-Oosten, is door het kabinet Rutte I in het Regeerakkoord van 2010 vastgelegd dat Nederland wil bijdragen aan vrede en veiligheid in de regio.¹⁰ De motivatie en doelstelling van de Nederlandse deelname is dus duidelijk: zorgdragen

7 Jim Zanotti, 'U.S. Security Assistance to the Palestinian Authority', Congressional Research Service Report R40664, January 8, 2010, 17.

8 Interview met dr. Robert Gooren, hoofd sectie Cultuurhistorische Achtergronden en voormalig deelnemer aan de USSC.

9 Ministerie van Defensie, 'Tussentijdse evaluatie kleinschalige missies en SSR-/SSD-activiteiten 2010', 18 mei 2011, 31-32.

10 Ministerie van Defensie, 'Tussentijdse evaluatie overige operaties 2012', 14 mei 2013, 13-14. Tweede Kamer der Staten-Generaal, *Raad van Algemene zaken en Raad Buitenlandse Zaken, Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken, vergaderjaar 2010-2011, 21501-02, nr 1011, ('s Gravenhage 2010), 4.*

voor een veilige en stabiele situatie in de Palestijnse gebieden, om zo een twee-staten-oplossing en het vredesproces in het Midden-Oosten te stimuleren.¹¹ De vraag is alleen in hoeverre het middel hier bij het doel aansluit. Zorgt de training van de door Fatah gecontroleerde veiligheidsdiensten daadwerkelijk voor meer veiligheid en stabiliteit, en in het verlengde van de beoogde twee-statenoplossing, zolang Fatah niet de onbetwiste vertegenwoordiger van het Palestijnse volk is? Hamas speelt namelijk ook een grote rol in de Palestijnse gebieden, maar lijkt buiten beschouwing te worden gelaten door de VS en zijn bondgenoten.¹²

De Nederlandse krijgsmacht stelde in januari 2010 twee officieren ter beschikking aan de USSC, die de *Intermediate Leadership Course* (ILC) moesten verzorgen voor leden van de verschillende Palestijnse veiligheidsdiensten in Ramallah.¹³ De ILC is bedoeld voor officieren met de rang van kapitein of luitenant en richt zich dus op het middenkader van de Palestijnse veiligheidsdiensten. De deelnemers zijn afkomstig van de *Presidential Guard* van Abbas, de NSF, de inlichtingendiensten, de civiele politie en antiterreureenheden, maar ook van de brandweer en ambulancediensten.

In 2011 is de Nederlandse bijdrage uitgebreid met een verbindingsofficier om de NSF te helpen de radio- en ICT-middelen in gebruik te nemen die door de internationale gemeenschap zijn geleverd. In tegenstelling tot zijn collega's, is de verbindingsofficier werkzaam vanuit het Amerikaanse consulaat in Jeruzalem.¹⁴ Maar in welke context vindt deze deelname nu plaats? Het is nooit zo simpel als het lijkt, zeker niet in het Midden-Oosten.

De situatie in de Palestijnse gebieden: burgeroorlog?

Binnen de Palestijnse gebieden is de Palestijnse Autoriteit officieel de belangrijkste vertegenwoordiger van het Palestijnse volk en verantwoordelijk voor het bestuur. De PA staat in de praktijk gelijk aan één groepering onder de Palestijnen, namelijk de PLO. Binnen de PLO is Fatah weer veruit de dominante factie.

In de context van het vastgelopen vredesproces in het Midden-Oosten, is de kern van het probleem dat het geweld van Palestijnse zijde pas kan ophouden als de PA het volledige geweldsmonopolie in de Palestijnse gebieden bezit. Het trainen van de NSF via USSC draagt hieraan bij en lijkt dus essentieel voor de oplossing van het Israëliisch-Palestijnse conflict. Het doel van de training is dat de NSF uiteindelijk de andere Palestijnse gewapende groeperingen in bedwang kunnen houden of uitschakelen. Zodra de PA het geweldsmonopolie binnen de Palestijnse gebieden bezit, kan er aan een twee-staten-oplossing – een zelfstandige Israëliische en Palestijnse staat – gewerkt worden.¹⁵

Hamas speelt ook een grote rol in de Palestijnse gebieden, maar lijkt door de VS en diens bondgenoten buiten beschouwing te worden gelaten

Deze aanpak werkt echter alleen zolang het bewind van president Abbas legitimiteit en steun blijft genieten onder het Palestijnse volk. In de eerste vrije verkiezingen in de Palestijnse gebieden in 2006, boekte Hamas een verkiezingsoverwinning.¹⁶ Vlak na de verkiezingen stuurde Abbas het nu door Hamas gedomineerde parlement naar huis, terwijl het parlement op zijn beurt Abbas wegstuurde. Vervolgens nam Hamas in 2007 met geweld de macht in de

11 Ministerie van Defensie, 'Tussentijdse evaluatie overige operaties 2012', 14 mei 2013, 15-16.

12 Zie voor meer informatie: De situatie in de Palestijnse gebieden: burgeroorlog?

13 Collectie NIMH: Overzicht uitgezonden militairen USSC.

14 Collectie NIMH: Informatie internationale operaties.

15 Een belangrijk kenmerk van een succesvolle soevereine staat is dat de staat een geweldsmonopolie binnen de eigen grenzen bezit. Stephen D. Krasner, *'Sovereignty: Organized Hypocrisy'* (Princeton University Press, New Jersey 1999).

16 In de verkiezingen van 2006 haalde Hamas ongeveer 44 procent van de stemmen, net iets meer dan de 41 procent van Fatah. Zie: Democracy Reporting international, *Post-Election Briefing N 1* (versie 9 februari 2009) www.democracy-reporting.org, 21-11-2013.

Gazastroom over, terwijl Fatah de Westoever zo goed mogelijk veiligstelde.

Tweedeling van de Palestijnse gebieden

Door deze gebeurtenissen ontstond er een feitelijke tweedeling van de Palestijnse gebieden. De verkiezingsuitslag toonde aan dat Fatah niet onvoorwaardelijk op steun van de Palestijnse bevolking kon rekenen. In 2012 boycotte Hamas de verkiezingen en won Fatah deze bijna automatisch. Hierdoor gingen Fatah-aanhangers weer de belangrijkste functies binnen de PA vervullen. De verkiezingsuitslag uit 2012 is echter geen afspiegeling van de daadwerkelijke verhoudingen onder het Palestijnse volk. Het niet-participeren in de verkiezingen betekent niet dat Hamas geen steun zou genieten onder de Palestijnse bevolking op de Westoever.¹⁷

Tevens wilden de VS en Fatah niet dat de minister zeggenschap zou verwerven over de door de VS en zijn bondgenoten getrainde en uitgeruste NSF troepen, die officieel onder zijn ministerie vielen.¹⁸ Sindsdien ontvangen de hoofden van de zes veiligheidsdiensten hun budget van Abbas zelf.¹⁹ Op deze manier is de loyaliteit van de veiligheidsdiensten aan Abbas verzekerd. Uit de verschuiving van Amerikaanse steun aan de PA naar steun aan Abbas zelf blijkt dat de USSC gericht is op de ondersteuning van een door de VS gekozen partner. Dat Hamas de ministerspost aan een democratische verkiezingsoverwinning te danken had, was voor de Amerikanen niet van belang.

Brede steun voor Hamas

Aangezien Fatah en Hamas een gewapende strijd uitvechten in de Palestijnse gebieden, zijn de landen die bijdragen aan de USSC bij een burgeroorlog betrokken geraakt.²⁰ Een oorlog die nog steeds voortduurt.²¹ In deze context

Aangezien Fatah en Hamas een gewapende strijd uitvechten in de Palestijnse gebieden, zijn de landen die bijdragen aan de USSC bij een burgeroorlog betrokken geraakt

Met de verkiezingsoverwinning van Hamas – een groepering die in de VS en in Europa op de lijst van terroristische organisaties staat – werd de van de VS afkomstige financiële hulp in het kader van de USSC aan de PA, omgezet in hulp rechtstreeks aan president Abbas. De maatregel beoogde te voorkomen dat de fondsen onder controle van de nieuwe Hamas-minister van Binnenlandse Zaken zou komen.

17 Ian J. Bickerton, *The Arab-Israeli Conflict* (London: Reaktion Books Ltd, 2009), 200.

18 Nathan Thrall, *Our Man in Palestine* NYBooks, October 14 2010 Issue, www.nybooks.com/articles/archives/2010/oct/14/our-man-palestine/, 14-10-2013.

19 Anne Peters, *Why aid to the PA doesn't buy leverage*, Foreign Policy (versie 15 september 2011) www.foreignpolicy.com, 09-10-2013, 4.

20 PBS, *Gaza E.R. Fatah vs. Hamas, Wide Angle* (versie 14 augustus 2007). www.pbs.org/wnet/wideangle/episodes/gaza-e-r/fatah-vs-hamas/1227/, 10-10-2013.

21 Asaf Romirowsky and Jonathan Schanzer, *The End of Palestinian Democracy?*, The Weekly Standard Blog (versie 15 juli 2010) <http://schanzer.pundicity.com/7720/the-end-of-palestinian-democracy>, 10-10-2013.

ondersteunt de USSC Fatah. Hoe ongewenst Hamas ook is in de ogen van sommige westerse landen, de organisatie geniet wel brede steun onder de Palestijnse bevolking.

De vraag doet zich nu voor hoe landen die zich laten voorstaan op democratie en vrijheid, een organisatie kunnen dwarsbomen die een aantoonbare en aanzienlijke democratische basis heeft onder het Palestijnse volk? Inmenging in deze interne strijd zou ook kunnen resulteren in nog meer rancune jegens westerse landen in de Arabische wereld, los van het morele faillissement van westerse democratische naties als gevolg van ingrijpen in dergelijke omstandigheden.

Leden van de Palestijnse veiligheidsdiensten, loyaal aan Hamas, nemen deel aan een ceremonie in Gaza Stad (januari 2014)

FOTO REUTERS, S. SALEM

Goodwill

Aan de andere kant heeft de VS en zijn bondgenoten al weinig krediet onder de gewone bevolking in de Arabische wereld. Het trainen van de NSF kan misschien wel zorgen voor een stabielere situatie in het Midden-Oosten. Als men politiek-idealistische motieven vervangt door politiek-realistische, is partij kiezen geen slecht idee. Het steunen van de juiste kandidaat kan westerse landen namelijk veel goodwill opleveren, mits Fatah erin slaagt zijn positie te consolideren natuurlijk. En juist dit is nog maar de vraag.

Hamas geniet brede steun onder de Palestijnse bevolking, hoe ongewenst dat volgens sommige westerse landen ook is

USSC

Evaluaties van het ministerie

Het ministerie van Defensie heeft de werkzaamheden van de Nederlandse militairen in het kader van de USSC natuurlijk geëvalueerd sinds de Nederlandse deelname aan de missie begon in 2010. Over 2010 valt te lezen: *Omdat de Nederlandse krijgsmacht in de loop der jaren veel ervaring heeft opgedaan in dergelijke opleidingen is de bijdrage van onze militairen binnen de missie als geheel zeker zinvol en kwantitatief ook niet onbeduidend.*²²

En over 2011: *USSC heeft gedurende 2011 op concrete en resultaatgerichte wijze bijgedragen aan Security Sector Reform en de verbetering van de communicatie tussen de verschillende elementen van de veiligheidssector.*²³ En, tot slot, over 2012: *Door advies- en assistentiewerkzaamheden hebben*

22 Ministerie van Defensie, 'Tussentijdse evaluatie kleinschalige missies en SSR-/SSD-activiteiten 2010', 31-32.

23 Ministerie van Defensie, 'Tussentijdse evaluatie missies en Security Sector Reform en Development activiteiten 2011', 16 mei 2012, 26-27.

*de Nederlandse militairen bijgedragen aan de professionalisering van de Palestijnse veiligheidssector als belangrijke voorwaarde voor een duurzame twee-statenoplossing.*²⁴

Al met al zijn dit positieve bewoordingen. De trainingen zijn duidelijk goed gestructureerd en leveren kundige Palestijnse officieren af, die in staat zijn om effectief leiding te geven. Doel bereikt zou men zeggen.

Er wringt iets...

Maar toch, er wringt iets. Over de politieke situatie in het gebied waar de USSC actief is, rept de regering met geen woord. In de Tweede Kamer is de politieke situatie rondom de USSC eveneens niet besproken.²⁵ De USSC en de Nederlandse bijdrage daaraan worden dus in een vacuüm van militaire effectiviteit

Hoewel Fatah op het moment zo goed als synoniem is met de PA, betekent dit niet dat de situatie een correcte afspiegeling is van de machtsverhouding binnen de Palestijnse gebieden. Of de training uiteindelijk bijdraagt aan vrede, stabiliteit en een twee-statenoplossing is dus volledig afhankelijk van de vraag of Fatah Hamas weet te bedwingen, of dat de twee partijen zullen gaan samenwerken om het Palestijnse volk te vertegenwoordigen. Beide opties zijn echter onwaarschijnlijk.

Een einde aan het geweld?

Het is dus moeilijk in te zien hoe de USSC meewerkt aan de opbouw van een Palestijnse staat via steun aan de PA. Gelet op de situatie in Gaza kan de PA immers niet spreken voor de gehele Palestijnse bevolking. De PA kan dus ook geen overeenkomsten sluiten uit naam van de Palestijnen.²⁶

Hamas heeft door niet aan de verkiezingen te participeren zichzelf deels buitenspel gezet. Dit neemt echter niet weg dat de organisatie een aanzienlijk deel van de Palestijnse bevolking vertegenwoordigt. Hamas zal dus niet zomaar verdwijnen. Het trainen van veiligheidstroepen van één partij in dit conflict vormt dus een risico. Of de USSC daadwerkelijk bijdraagt aan het doorbreken van de vicieuze cirkel van geweld is daarom nog maar zeer de vraag. ■

Over de politieke situatie in het gebied waar de USSC actief is, rept de regering met geen woord. In de Tweede Kamer is dit eveneens niet besproken

geëvalueerd. Met de huidige situatie van instabiliteit in de Palestijnse gebieden is dit op zijn minst naïef te noemen. Men is vergeten dat de officieren in theorie wel in dienst zijn van de PA, maar in de praktijk vooral loyaal zijn aan Fatah en Abbas. Zij vergroten dus de effectiviteit van deze organisatie, niet direct die van de toekomstige Palestijnse staat.

24 Ministerie van Defensie, 'Tussentijdse evaluatie overige operaties 2012', 15 mei 2013, 16.

25 Bij een zoektocht naar de USSC in stukken van de Tweede Kamer zijn er geen debatten over het onderwerp te vinden.

26 Jonathan Schanzer, 'Why Hamas and Fatah Fight'.

Blauwe hemel

Linda Polman

De Hoge Commissaris voor de Mensenrechten van de Verenigde Naties, mevrouw Pillay, waarschuwde in januari dat het tegenhouden van hulpkonvoien naar het vluchtelingenkamp Yarmouk in Syrië wel eens een oorlogsmisdaad zou kunnen blijken te zijn. Mocht een rechter ooit naar de kwestie kijken tenminste. Yarmouk, een buitenwijk van Damascus, wordt belegerd door Syrische regeringstroepen en verwante milities. Achttienduizend mensen lijden er honger, al vele maanden lang. Mevrouw Pillay is te voorzichtig in haar formulering. Het uithongeren van burgers is een oorlogsmisdaad, punt uit, en het barst in Syrië van helse, omsingelde oorden zoals Yarmouk, waar mensen niet uit en hulpgoederen niet in mogen.

Syrië kan zó de syllabi in van faculteiten internationaal humanitair recht, maar Syrië's staatshoofd kan er zijn schouders over ophalen: hij staat niet op de *wanted*-lijst van het ICC en niets wijst erop dat dat in de nabije toekomst te gebeuren staat. Ik zou ook gerust slapen, als ik hem was, want dan was Rusland mijn beste vriend en dat land heeft er al drie keer voor gezorgd dat resoluties die mijn oorlogsmisdaden veroordelen, het in de Veiligheidsraad niet haalden. Begin februari dit jaar was de vierde keer. Rusland beloofde te zullen vetoën als een resolutie met een eis over toegang voor hulp in stemming zou worden gebracht. 'Het is niet de juiste tijd voor resoluties,' zei de Russische VN-vertegenwoordiger. En de duizenden burgers in het belegerde Homs dan, vroeg een journalist. Ja, dat was 'best vreselijk,' zei de Rus, maar: '...it is not a large-scale kind of a siege of the kind we've had in the course of history.'

Als we net als deze Rus vinden dat menselijk leed op een schaal beoordeeld dient te worden, dan stelt het in Syrië inderdaad niet veel voor. Massamoord is overal en heel gewoon. De overgrote meerderheid van de mensheid

leeft in landen waar systematisch hele bevolkingsdelen zijn uitgeroeid. In Europa alleen al hebben we Kroaten, Letten, Slowvaken, Duitsers, Tsjechen, Bosjewieken, Polen, Roma, joden, Armeniërs, christenen, die doelwit waren, of dader, of ze heulden met daders, of hun familie was dader of slachtoffer. Het aantal mensen in de moderne geschiedenis dat 'vermassamoord' is, wordt door historici voorzichtig geschat op 83 miljoen. Als opzettelijke uithongering meetelt als massamoord (zoals door de Sovjets, de Britten in Kenia, de Hausa in Nigeria, de communistische Chinezen, de Ethiopiërs in Eritrea, enzovoort), dan waren het er 127 miljoen. In Syrië zijn ergens tussen de honderdduizend en driehonderdduizend doden gevallen sinds het conflict begon in 2011. Op de wereldschaal van erge dingen wegen de Syriërs bijna niks.

Het is mede daarom dat Syrië noch in de Veiligheidsraad, noch in de media veel aandacht krijgt. Op twitter een beetje, daar gaat het er onder de hashtag #Syrie betrokkener aan toe dan in de internationale diplomatie, maar lang niet zo als het geval is in de gesprekken over #GeerenGoor, en al helemaal niet zoals in de emotionele erupties over #mishandeldekittens en #JustinBieber. Het zal u niet ontgaan zijn dat Justin Bieber al wel gearresteerd is, maar #Assad niet. En journalisten zijn in Syrië al net zo schaars als arrestatiebevelen. De media zitten dezer dagen allemaal in Sotsji om mensen te interviewen die hard kunnen schaatsen en om te klagen over het weer. Het is voor de tijd van het jaar eigenlijk te zonnig in Sotsji, maar gelukkig staan er vierhonderd sneeuwkanonnen langs de pistes om doorgang van de Spelen te garanderen. Tijdens de – mislukte – vredesonderhandelingen over Syrië in Genève van afgeopen januari gooide Assad 82 vaatbommen op Daraya. In Syrië is de hemel ook veel te blauw, klaagde die ene collega-journalist die daar rondreist. 'Barrelbombs blue', heet het daar. ■

Contact Group

Dr. M.F.J. Houben – luitenant-kolonel der Mariniers*

De Contact Group on Piracy off the Coast of Somalia (CGPCS) werd opgericht in 2009 op basis van Resolutie 1851 van de VN-Veiligheidsraad. Hierin is de volgende passage opgenomen: '[The Security Council] encourages all States and regional organizations fighting piracy and armed robbery at sea off the coast of Somalia to establish an international cooperation mechanism to act as a common point of contact between and among states, regional and international organizations on all aspects of combating piracy and armed robbery at sea off Somalia's coast (...)' Dit internationale samenwerkingsmechanisme bracht een informeel netwerk tot stand van landen uit de regio, vlaggestaten, Europese en Aziatische landen, internationale organisaties, vertegenwoordigers van industrie en vertegenwoordigers van zeevarenden.

De Contact Group heeft momenteel meer dan honderd verschillende leden en is ondersteund door de VN maar niet 'van' de VN. Omdat de Contact Group een opmerkelijke verschijning in de internationale betrekkingen is en al enkele jaren in bedrijf, is het mogelijk om een voorlopige balans op te maken. De meerderheid van de *stakeholders* beschouwt de Contact Group als een succes, maar welke omstandigheden liggen daaraan ten grondslag? Op het eerste gezicht doet de Contact Group wat ongewoon aan: zij is geheel informeel, organiseert zichzelf, kent geen formele regels of procedures en kan alleen beslissen op basis van consensus. Toch heeft het gewerkt en zijn de verschillende *stakeholders* overtuigd van het nut en zelfs het succes van de Contact Group.

Er zijn mijns inziens twee fundamentele omstandigheden die met name hebben bijgedragen aan het succes van de Contact Group. Dat is op de eerste plaats het feit dat piraterij en piraten in het internationaal publiekrecht worden beschouwd als *hostis humani generis* (een vijand van de mensheid), waardoor een juridische grondslag ontstaat voor de vervolging van diegenen die zich schuldig maken aan piraterij in internationale wateren. De tweede omstandigheid is de gemeenschappelijke noemer van deze zeer brede en diverse gemeenschap: allen hebben een (direct) belang bij het zo snel mogelijk beëindigen van de piraterij voor de kust van Somalië. Dit noem ik een 'gedeeld strategisch narratief'. Piraterij is slecht voor *business*, slecht voor de regio, slecht voor de scheepvaart en slecht voor de consument. Het bleek derhalve eenvoudig om die brede en diverse groep aan *stakeholders* voor de gemeenschappelijke zaak te winnen, een omstandigheid die tot de dag van vandaag voortduurt.

Nadat het netwerk van *stakeholders* tot stand was gebracht, was de praktische vraag vervolgens hoe de strijd tegen de piraterij te organiseren, hoe te komen tot een gecoördineerde internationale strategie. De eerste en meest prominente actie was het opzetten en coördineren van de militaire *counterpiracy* operaties. Amerikaanse en Britse eenheden waren reeds aanwezig in de Indische Oceaan in het kader van de *War on Terror*. In december 2008 ging Operatie *Atalanta* van start en een jaar later volgde *Ocean Shield*. De eerste prioriteit was derhalve de coördinatie van de militaire operaties en eenheden. Dit werd de opdracht van Werkgroep 1, onder voorzitterschap van het Verenigd Koninkrijk.

* Op deze plaats vindt u afwisselend een bijdrage van Frans Matser en luitenant-kolonel der Mariniers Marcus Houben.

De coördinatie van de militaire operaties in de Indische Oceaan verliep opmerkelijk soepel en succesvol. Er werd een informeel mechanisme tot stand gebracht voor *shared awareness and deconfliction* (SHADE), waaraan later ook de zogenoemde *independent deployers* konden deelnemen. Directe operationele uitkomsten van SHADE zijn het gecoördineerde *convoying scheme* dat zorgt voor een efficiënte inzet van militaire middelen en het vaststellen van een *Internationally Recommended Transit Corridor* (IRTC) voor de internationale scheepvaart. Ook het feit dat de VS het *mercury system* bij een grote groep bondgenoten installeerde, faciliteerde tot op grote hoogte de informatie-overdracht, communicatie en coördinatie tussen landen en eenheden.

De tweede grote prioriteit was het beëindigen van de straffeloosheid van piraterij en te komen tot praktische voorstellen om piraten in de regio te kunnen berechten. Dit was de opdracht voor Werkgroep 2, die onder leiding kwam van de Deense ambassadeur Thomas Winkler. WG2 is uitgegroeid tot een juweel aan de kroon van de Contact Group. Uit deze werkgroep is wat informeel ook wel het *conveyor belt system of justice* wordt genoemd ontstaan. Dit is een systeem van diplomatieke en politieke regelingen, waarbij een eenheid van EUNAVFOR bijvoorbeeld op zee een verdachte piraat aan kan houden, deze vervolgens voor berechting kan overdragen aan de Seychellen, waarna de Seychellen de veroordeelde piraat, na afloop van het proces, naar Somalië kan repatriëren. Het was onmiddellijk duidelijk dat, als deze opzet moest werken, de gehele keten moest worden versterkt. *Transfer agreements* moesten worden opgesteld en onderhandeld met die staten in de Indische Oceaan die bereid waren om de verdachte piraten te berechten. Vervolgens moest het juridische systeem in onder meer de Seychellen en Mauritius worden versterkt en de juridische capaciteit worden uitgebreid (rechters, openbare aanklagers, gevangenis). Ten slotte moesten ook in Somalië gevangenis worden gebouwd die voldeden aan de mensenrechten-normen en moest een praktisch systeem worden bedacht voor de fysieke repatriëring

van de gevangenen naar Somalië. Pas als die gehele keten georganiseerd en operationeel was kon het *catch and release*-beleid worden vervangen door een beleid gericht op een *legal finish*. Ik volsta hier met de conclusie dat dit systeem werkt en dat het gelukt is om meer dan een dozijn spelers bijeen te brengen voor een gezamenlijke missie.

Werkgroep 3 richtte zich op de industrie en wat de industrie zélf kon doen om zich beter te beschermen. Deze inspanningen leidden tot de vaststelling van achtereenvolgende versies van de zogenoemde *Best Management Practices* (momenteel is BMP versie vier van kracht) ter versterking van de zelfbescherming van de scheepvaart om een succesvolle aanval door piraten te voorkomen. Werkgroep 4 kreeg de opdracht mee van communicatie en *messaging*, gericht op het overtuigen van jonge Somaliërs om hen te doen afzien van een eventuele ‘carrière op zee’, bewustwording binnen de Somalische gemeenschap en informatievoorziening naar het publiek. Een vijfde Werkgroep werd later toegevoegd en ging zich richten op de financiers, de criminele netwerken en de zogenoemde *kingpins* achter de piratengroepen.

De Contact Group toont aan dat het zelf-organiserend vermogen van de internationale gemeenschap verrassend goed kan zijn. De evolutie van de Contact Group is geheel organisch gegaan, op basis van vrijwilligheid en *inclusiveness*. De grote diversiteit van de stakeholders bleek een enorme kracht, geen zwakte, omdat deze heeft bijgedragen aan de ‘rijkheid’ en diversiteit van een gedeelde strategie.

Ten slotte heeft de Contact Group geleerd dat dé oplossing niet bestaat, want de oplossing bestaat uit een serie van deeloplossingen en maatregelen, die samen een min of meer samenhangend systeem vormen. En omdat de verschillende stakeholders verantwoordelijk zijn voor de deeloplossingen, bleek er een ongekend groot gevoel van *ownership* te bestaan voor de gezamenlijke strategie. ■

Het toenemende belang van de Europese

KLTZ drs. H. Warnar

Luitenant-generaal drs. A.G.D. van Osch laat in een duidelijk artikel zien op welke wijze de EU een steeds belangrijkere rol speelt voor de internationale veiligheid.¹ De EU heeft zonder twijfel een belangrijke bijdrage aan de bestrijding van piraterij geleverd en hiermee is de Europese samenwerking verder verbeterd. Generaal van Osch lijkt een uitbreiding van de EU als militaire organisatie te propageren. De EU zou zich dan op militaire operaties in het lage deel moeten richten, de NAVO op militaire operaties in het hoge deel van het gewelds-spectrum. Deze aanbeveling onderschrijf ik niet, omdat de EU nog te weinig geïntegreerd of volgroeid is om alle militaire operaties in het lage deel van het spectrum te leiden en omdat vanuit militair perspectief een dergelijke laag-hoog verdeling ongewenst is. Bij de redeneringen van generaal Van Osch wil ik derhalve enkele kanttekeningen plaatsen.

De *comprehensive approach* betekent niet dat we een grote civiel-militaire EU- bureaucratie moeten bouwen. Het centrale argument van generaal Van Osch is dat de EU beter in staat is militaire en civiele acties te synchroniseren dan de NAVO. Hij neemt aan dat deze synchronisatie beter verloopt als de civiele en militaire organisatiedelen onderdeel uitmaken van dezelfde hiërarchische organisatiestructuur. In theorie kan dit zo zijn, maar dit voordeel kan alleen behaald worden als het militaire deel van de EU wordt uitgebreid naar een volwaardige commandostructuur. Op korte termijn is dit niet haalbaar, maar ook niet

nodig. De piraterijcasus laat juist zien dat *comprehensive succes* behaald kan worden door verschillende internationale militaire en civiele organisaties informeel met elkaar te laten samenwerken onder de paraplu van een (niet hiërarchische) *Contact Group*² en SHADE. In mijn eerdere artikel over marktwerking bij de bestrijding van piraterij heb ik laten zien dat het gebrek aan centrale hiërarchische aansturing in deze scenario's te overkomen is door middel van onderlinge afstemming.³

De EU kan een goede aanvullende institutionele oplossing zijn voor militaire operaties die de NAVO niet of niet geheel voor haar rekening kan nemen. Voor de piraterijbestrijding was dit goed mogelijk omdat dit in militair opzicht relatief eenvoudig is. De EU is echter nog niet geschikt om complexere militaire taken van de NAVO over te nemen. De EU heeft geen commandofaciliteiten of ondersteunende faciliteiten, bijvoorbeeld op het gebied van inlichtingen, om joint operaties aan te sturen. Dit is ook niet nodig; we beschikken met de NAVO immers over een hoogwaardige militaire organisatie die hier prima geschikt voor is en waarmee tevens de samenwerking met de Verenigde Staten altijd goed geregeld is. Zonder afbreuk te willen doen aan de prestaties van de operatie *Atalanta* kunnen bij de genoemde EU-succesfactoren enkele kanttekeningen geplaatst worden.

De aanval op het logistieke kamp wordt een groot succes genoemd. Het succes bestond er echter vooral uit dat iedere EU-woordvoerder het zo noemde. De inzet van het instrument is nooit herhaald en herhaling was na de komst van een federale regering mogelijk minder opportuun. Het effect van de aanval was echter ook dat de piraten de kampen verlieten en daardoor veel moeilijker te volgen waren. Voorheen wist men waar en wanneer

1 Zie: A.G.D. van Osch, 'Het toenemende belang van de Europese Unie voor veiligheid en defensie', in: *Militaire Spectator* 182 (2013) (12) 524-535.

2 Zie bijvoorbeeld D. A. Zach e.a., *Burden Sharing Multi-level Governance: A Study of the Contact Group on Piracy off the Coast of Somalia* (Bloomfield, One Earth Future Foundation, 2013).

3 H. Warnar, 'Marktwerking bij de bestrijding van piraterij', in: *Militaire Spectator* 182 (2013) (11) 487-500.

Unie voor veiligheid en defensie

de piraten vertrokken, na de aanval werd dit een stuk moeilijker.

De EU heeft onder meer met uitleveringsverdragen veel bijgedragen, maar de grote verdiensten op het gebied van de justitiële capaciteitsopbouw door UNODC⁴ worden in het geheel niet genoemd. Überhaupt wordt de VN, de grootste actor in Afrika, in het artikel nauwelijks genoemd. Evenzo lijkt de EU momenteel de samenwerking tussen twee EU-missies, EUCAP NESTOR⁵ en Atalanta, als een belangrijk wapenfeit te presenteren. Dit zou toch iets vanzelfsprekends moeten zijn? Het artikel beschrijft vooral de bureaucratische processen binnen de EU, maar gaat niet echt in op de effecten van het beleid of resultaten van missies zoals EUCAP NESTOR. De kern van een comprehensive approach hoort mijns inziens juist te zijn dat we om ons heen kijken. Als we dat doen, kunnen we niet om de VN heen. Het is opmerkelijk dat het artikel wel ingaat op de relatie met de NAVO, maar niet op de relatie met de VN. Samenwerking met VN-partners zoals de International Maritime Organization en UNODC, maar ook niet VN-partners zoals de International Chamber of Shipping, zijn onontbeerlijk bij een comprehensive-benadering. De VN is met vele dochterorganisaties op ieder terrein als neutrale partij het best uitgerust voor de comprehensive-coördinatie van statelijke activiteiten. Het is de vraag hoe de integratie door de VN en door de EU zich tot elkaar verhouden.

Daarnaast is een institutionele tweedeling EU-NAVO voor militaire operaties in het hoge en lage geweldsspectrum onwenselijk. Het verleden heeft ons geleerd dat militaire operaties te weerbarstig zijn om een dergelijke tweedeling te maken. Iedere militaire organisatie moet het gehele spectrum kunnen beheersen. Daarnaast is er voor de NAVO wel degelijk een

rol voor operaties in het lage deel van het geweldsspectrum. *Active Endeavour* is een voorbeeld van een in 2001 gestarte *maritime security*-operatie van de NAVO in de Middellandse Zee. Hierbij spelen inlichtingen een belangrijke rol en de positie van de NAVO op dit terrein is sterker dan die van de EU. Piraterijbestrijding is een vorm van *maritime security*.

Dit neemt niet weg dat er wel degelijk een belangrijke rol voor de EU op defensiegebied bestaat. Deze kan het best faciliterend en coördinerend, maar niet zozeer uitvoerend zijn. De activiteiten van het Europees Defensieagentschap zijn hier een goed voorbeeld van. Het lijkt er nu echter op dat de EU Atalanta als succes van de *Common Security and Defence Policy* wil afschilderen, om zo de Europese integratie te bevorderen. Militair optreden hoort echter een gevolg van nationale of Europese eenheid te zijn en niet het middel om interne eenheid te bevorderen. De geschiedenis bevat voldoende voorbeelden die laten zien dat het gebruik van militair optreden voor dit doel schadelijke neveneffecten kan hebben.

Dit laat onverlet dat een beter geïntegreerd Europa een effectiever buitenlandbeleid zou kunnen voeren dan nu het geval is. Betere integratie is nodig, maar deze kan het best tot stand worden gebracht via interne Europese beleidsterreinen, zoals financiën en economie. Zolang nationale parlementen beslissen over de inzet van de krijgsmacht, zal een dubbele supranationale EU-VN laag voor de integratie van veiligheid niet doelmatig zijn. Tot die tijd kan de NAVO het best als *military institution of choice* fungeren.

4 United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), zie brochure: *Counter Piracy Programme. Support to the Trial and Related Treatment of Piracy Suspects* (issue 11, March 2013). Het programma wordt voor een deel samen met de EU uitgevoerd.

5 EU-missie gericht op maritieme regionale capaciteitsopbouw voor piraterijbestrijding.

Mijn dank aan KLTZ drs. H. Warnar voor zijn reactie op mijn artikel over het toenemende belang van de EU voor veiligheid en defensie. Hij komt in zijn reactie tot de conclusie dat de NAVO vooralsnog het best als *military institution of choice* kan fungeren. Ik zal nader proberen toe te lichten waarom ik deze visie te beperkt vind. Warnar gaat mijns inziens voorbij aan zijn eigen constatering dat ‘de EU een goede aanvullende institutionele oplossing kan zijn voor militaire operaties die de NAVO niet of niet geheel voor haar rekening kan nemen’. Dit gebeurt in de praktijk immers steeds vaker en dat is dus een indicatie dat het belang van de EU op dit gebied aan het toenemen is. Het is niet zozeer mijn pleidooi, maar een constatering. Het is pas elf jaar geleden dat de EU Militaire Staf werd opgericht en dat de eerste militaire operatie van de EU werd uitgevoerd. Inmiddels zijn vijf militaire operaties redelijk succesvol afgerond en er lopen er nog zes.⁶

Het zijn weliswaar missies met een relatief kleine omvang, maar ze dragen in samenhang met de civiele maatregelen van de EU zinnig bij aan de politieke doelstellingen in de diverse crisisgebieden. Ik verwacht dat deze trend van groeiende militaire betrokkenheid van de EU om vier redenen zal doorzetten.

De eerste reden wordt gevormd door de aard van veel conflicten. Oplossingen vereisen meestal een grote diversiteit aan instrumenten en lidstaten beginnen steeds meer te beseffen dat de EU die ter beschikking heeft en sinds het Verdrag van Lissabon ook kan synchroniseren. Zij voeren daarom de druk op om die potentie voor een *comprehensive approach* voor crisisbeheersing te benutten, inclusief het militaire instrument. De optie van samenwerking tussen de EU en de NAVO blijft intussen moeizaam, zolang een aantal landen deze politiek blijft blokkeren.

De tweede reden heeft te maken met de positie

van de VS. Zoals bekend hebben ook de Amerikanen diep moeten snijden in hun defensiecapaciteit en hun prioriteit moeten verleggen naar de Stille Oceaan. Hun bereidheid om betrokken te worden in crises waar hoofdzakelijk Europese belangen op het spel staan is daarom afgenomen. Ik zeg niet dat dit een goede ontwikkeling is. Het leidt wel tot de conclusie dat Europa beter in staat moet zijn om haar eigen boontjes te doppen, of tenminste een groter deel van de lasten te dragen. Dit komt bovenop het reeds langer bestaande probleem dat veel relevante crises buiten het Atlantisch Verdragsgebied liggen. NAVO-landen verschillen helaas vaak van mening over het gebruik van de NAVO onder dat soort omstandigheden. Bij de Amerikanen groeit de irritatie omdat dat telkens de consensus-besluitvorming bemoeilijkt. Het zijn allemaal redenen waarom de Amerikanen steeds meer geïnteresseerd raken in veiligheidssamenwerking met de EU, wat in de praktijk ook gebeurt.

De derde reden ligt bij de VN. Die organisatie (en daarbinnen DPKO)⁷ zou graag de samenwerking met de EU versterken. Er bestaat immers al een nauwe samenwerking tussen de EU en diverse andere suborganisaties van de VN. Veel afstemming kan daarom via bestaande bestuurlijke kanalen plaatsvinden. Bovendien zou DPKO in veel gevallen liever zaken doen met één aanspreekpunt in de EU (EEAS)⁸ voor een specifieke taak, dan met de diversiteit aan EU-lidstaten. Een voorbeeld is de EU-brugoperatie in Tsjaad. Bovendien is de EU een grote donor aan diverse VN-suborganisaties, wat samenwerking verder vergemakkelijkt. Uiteraard verdient dit onderwerp een veel diepere analyse, maar alleen al het feit dat de EU/EEAS en VN/DPKO met goedkeuring van alle EU-lidstaten een gemeenschappelijk actieplan voor intensivering van de samenwerking zijn overeengekomen, is een katalysator voor het verder ontwikkelen van veiligheid en defensie in de EU.

Een vierde reden is het groeiende aantal internationale partners dat samenwerking zoekt met de EU op het gebied van veiligheid en defensie. Behalve de VN en de Afrikaanse

6 EU-Trainingsmissie Somalië, EU-Trainingsmissie Mali, EUFOR ALTHEA BiH, EUFOR ATALANTA Hoorn van Afrika, EUSEC RDC (formeel civiele missie, maar grotendeels met militairen uitgevoerd), EUFOR Centraal Afrikaanse Republiek (gestart in januari 2014).

7 Department for Peace Keeping Operations.

8 European External Action Service.

Unie zijn dat individuele landen in Noord- en Zuid-Amerika, Afrika en Azië. Hieronder vallen strategische partners zoals de VS, India, China en Rusland. Ook hebben een aantal NAVO-landen die geen lid zijn van de EU, zoals Noorwegen en Turkije, een overeenkomst met de EU voor deelname aan civiele en militaire missies van de Unie, wat in de praktijk ook plaatsvindt.⁹ Dit schept verwachtingen en voert de druk op voor het verder ontwikkelen van de veiligheidsdimensie in de EU.

Een paar argumenten van Warnar verdienen een specifieke reactie. Hij gaat vrij diep in op de antipiraterij-operatie *Atalanta*, terwijl deze in mijn artikel slechts als voorbeeld dient binnen de bredere comprehensive approach van de EU. Hij suggereert dat ‘de aanval op het logistieke kamp [van Somalische piraten op het strand]’ een groot succes wordt genoemd. Met opzet spreek ik echter van een ‘relatief klein tactisch succes dat kon uitgroeien tot een strategisch succes’. Het militaire tactische succes was immers zeer beperkt: de uitschakeling van een klein aantal piratenbootjes en buitenboordmotoren. Genoeg om slechts één *Pirates Action Group* uit te schakelen voor een seizoen van ongeveer zes maanden. Daarom moesten EU-woordvoerders zich bescheiden uiten bij vragen over de aanval. Het strategisch succes ligt in het feit dat dankzij de samenwerking tussen militairen, personeel van ontwikkelingssamenwerking, humanitaire steun, diplomatie en lokale autoriteiten, het überhaupt mogelijk was om het politieke mandaat te krijgen voor een dergelijke aanval en dat de aanval door de plaatselijke Afrikaanse autoriteiten publiekelijk werd gesteund. Dat is weleens anders geweest. Het klopt dat de piraten na de aanval voorzichtiger zijn geworden met het gebruik van het strand als uitvalsbasis en hun bases deels hebben verplaatst. Dat was echter tijdens de planning voorzien en ook aan het politieke niveau vooraf als nadeel voorgelegd. De afweging was dat het stopzetten van het straffeloos gebruik van het strand door piraten belangrijker was dan het risico dat ze hun bases zouden verplaatsen, wat voor hen sowieso logistieke nadelen zou hebben. Ik ben het eens met Warnar dat de

Contact Group en SHADE in de Hoorn van Afrika een belangrijke rol spelen in de afstemming tussen internationale spelers. Dat doet echter niets af aan het feit dat de rol van de EU als één van die spelers op het gebied van veiligheid is toegenomen en nog steeds groeit. Ook beaam ik dat de VN een zeer belangrijke rol speelt. Omdat mijn artikel over de EU gaat heb ik dit afgedaan met de korte stelling dat de EU samenwerkt met zeer veel andere internationale spelers. Behalve de samenwerking met diverse VN-suborganisaties is immers ook de samenwerking van de EU met de Afrikaanse Unie, de Verenigde Staten, Rusland, China, Japan en vele andere landen en NGO's van belang.

Warnar stelt dat een institutionele tweedeling EU-NAVO voor militaire operaties in het hoge en lage geweldsspectrum onwenselijk is. Daarmee suggereert hij dat ik daar wel voor zou zijn. Dat is echter niet het geval. Ik pleit er wel voor dat zowel de NAVO als de EU zich het best kunnen richten op hun primaire doelstellingen. Daar zit hun kracht. Zodra zij daarbuiten gaan, compliceert dat de consensusbesluitvorming en moeten capaciteiten van buitenaf worden geregeld. Ik constateer in mijn artikel wel dat de EU-missies zich tot op heden veelal in het lagere deel van het geweldsspectrum afspelen. Dat is niet vreemd, omdat de kracht van de EU, de comprehensive approach, gemakkelijker tot haar recht komt bij conflictpreventie, *peacekeeping* en stabilisatie, dan bij NAVO-scenario's zoals *Common Defence* of een *Major Joint Operation*. Dat neemt niet weg dat in het takenpakket van de EU ook *peacemaking* staat genoemd. Die taak zit per definitie hoog in het geweldsspectrum. De EU, net zoals de NAVO zonder de Amerikanen, is daartoe onvoldoende in staat. Mijn pleidooi is dat de EU eraan moet werken deze taak wel aan te kunnen, omdat de veiligheidssituatie in haar omgeving daar regelmatig om vraagt en het gebruik van de NAVO meer dan vroeger geblokkeerd zou kunnen worden. Als de EU in

9 Zie de site van de EEAS/CSDP-partners voor het actuele overzicht van EU-partners voor veiligheid en defensie.

staat zou zijn om een peacemaking-operatie uit te voeren, dan zouden de Europese landen in de NAVO tevens beter in staat zijn om hun rechtvaardige deel van de lasten te dragen. Om dit mogelijk te maken is het niet nodig een civiel-militaire EU-bureaucratie te bouwen. Die is er grotendeels al en begint sinds de oprichting van de EEAS stap voor stap beter te werken. Eén van die stappen zou kunnen zijn dat de EU gaat beschikken over een permanente operationele militaire planningscapaciteit. Hiervoor bestaan personeelsneutrale mogelijkheden en het zou de afstemming van militaire en civiele opties aanzienlijk kunnen verbeteren.

Ten slotte wil ik benadrukken dat ik in mijn

artikel aangeef dat de NAVO essentieel blijft voor onze ultieme militaire veiligheid. Haar kracht is de militaire commandostructuur en de trans-Atlantische link. Onze internationale militaire interoperabiliteit komt voornamelijk via de NAVO tot stand. Het is zaak dat de EU dit niet dupliceert, noch verzwakt. De EU kan wel haar kracht benutten: een comprehensive approach voor crisisbeheersing, inclusief het militaire instrument. De praktijk wijst uit dat dit steeds meer gebeurt en ik heb redenen aangedragen waarom die trend waarschijnlijk zal doorzetten. Ik acht het van groot belang dat Nederland betrokken is bij deze ontwikkelingen en zich niet laat leiden door een reflex dat de NAVO de *military institution of choice* moet zijn. Gelukkig zie ik dat de leiding van Defensie dit reeds inziet¹⁰ en onlangs heeft ook premier Rutte zich in positieve zin over militaire samenwerking binnen de EU uitgelaten.¹¹

10 Nota *In het belang van Nederland* (Den Haag, ministerie van Defensie, 2013) 6.

11 Persverklaring premier Rutte op 20 januari 2014 bij bezoek van de Franse President aan Nederland.

Luitenant-generaal b.d. drs. A.G.D. van Osch

Aankondiging

Conferentie Netherlands Intelligence Studies Association (NISA)

Social Media Intelligence (SOCMINT)

Intelligent? No Borders? The Egg of Columbus? Raising Expectations? Risks, Challenges and Opportunities?

Sociale media bieden nieuwe kansen voor communicatie, maar worden ook gebruikt door criminelen en terroristen. Het monitoren van kanalen voor sociale media en het interpreteren van de verkregen data is een nieuwe vorm van inlichtingenvergaring geworden: SOCMINT. De verwachtingen rond SOCMINT zijn hoog, maar welke plaats neemt het in naast HUMINT en SIGINT en wat is de bruikbaarheid in het kader van de veiligheid?

Deze en andere vragen staan centraal op een conferentie van de Netherlands Intelligence Studies Association (NISA).

De conferentie vindt plaats op 7 maart 2014 op de Marinekazerne in Amsterdam, Kattenburgerstraat 7. Meer informatie via www.nisa-intelligence, aanmelden via e-mail: nisasocmint@gmail.com.

Warrior Geeks

How 21st Century Technology Is Changing the Way We Fight and Think about War

Door Christopher Coker

Londen (Hurst & Company) 2013

330 blz.

ISBN 9781849042543

€ 30,-

S teeds vaker lezen we verhalen hoe de grenzen tussen mens en machine vervagen en hoe de mens over niet al te lange tijd versmelt met zijn computer.¹ Deze ontwikkeling zal haar toepassing vinden in alle geledingen van de samenleving. Recentelijk presenteerde de Delftse hoogleraar Pieter Jonker een robotpak uitgerust met sensoren, camera's, brillen, *eyetrackers*, erectiemeters en leugendetectors, in staat om alles van zijn drager te meten zoals hersenactiviteit, ademhaling, hartslag, temperatuur, zweetproductie en emotionele opwinding.² Christopher Coker gaat in *Warrior Geeks* uitgebreid in op de ontwikkelingen rond mens en machine in het krijgsgedomein: vanaf de oermens met knuppel tot de (bijna) vol-autonome, zichzelf reparerende en verbeterende krijgsmachine/robot, en tot de soldaat die, volgehangen en volgestopt met technische hardware en software en met biologische en farmaceutische hulpmiddelen, verwordt tot een *cyborg*: de ultieme samensmelting van mens en machine.

Ontmenselijking

Opmerkelijk is dat de enigszins ingevoerde lezer weinig nieuws over die ontwikkelingen voor de nabije en verdere toekomst zal opdoen.

Een avondje *googelen* zal al gauw meer inzicht geven. Deels is dat het gevolg van het feit dat Coker zich bij de beelden die hij van de toekomstige strijder/robot/cyborg schetst, in belangrijke mate baseert op bekende beelden uit romans, science fiction en spectaculaire Hollywood films. Slechts heel bescheiden krijgt de lezer inzicht in wat zich in de verschillende civiele en militaire R&D-onderzoeksinstituten in de wereld afspeelt. Eerlijk gezegd is de ontwikkeling *an sich*, de balans tussen mens en machine, ook niet het centrale thema van het boek. Het gaat de auteur vooral om de ontmenselijking die volgens hem het gevolg zal zijn van de voortdurende verschuiving van de mens-machine balans op een door robot en cyborg gedomineerd slagveld. Coker vreest dat de alom geprezen klassieke Homeriaanse waarden van de soldaat, zoals opofferingsbereidheid, kameraadschap, loyaliteit, discipline en moed, verloren zullen gaan. Ook zal het zicht op de negatieve aspecten van oorlog, zoals de verwoesting, het doden en verwonden en de wreedheden,

verloren gaan. De soldaat, de generaal en de politicus: ze zullen ongevoelig worden voor de grootschalige verwoesting en de immense ellende die oorlog teweeg brengt en ze zullen geen zicht meer hebben op wat een oorlog daadwerkelijk inhoudt en al hun compassie verliezen. Dit verlies aan menselijkheid in oorlogvoering door de eeuwen heen en de gevolgen daarvan voor de ethiek, de moraliteit, de waarden en normen en het gedrag van de soldaat staat centraal in dit boek.

Name dropping

De auteur beroept zich in zijn analyse en mogelijke verklaring op een grote verzameling filosofen, theologen, ethici, cultuursociologen en -antropologen en psychologen, soms vanuit een evolutionair perspectief. Coker gooit ze als het ware in een blender en strooit ze, zonder tot een integrerend raamwerk te komen, enigszins aangepast aan de militaire context van het vraagstuk van de ontmenselijking door de tekst. Wat resulteert is een teleurstellende vorm van *name dropping* en van wetenschappelijke gewichtigdoenerij, wat afbreuk doet aan het onderwerp en de helderheid van het betoog.

De discussie over ethiek en waarden en normen bij het gebruik van nieuwe strijdmiddelen is natuurlijk van alle tijden. De Engelse boog en het pistool werden oorspronkelijk ongeschikt geacht voor de ridders en officieren, omdat het niet sportief, niet *gentlemanlike* was om je tegenstander op afstand te doden. Weinig respect was er ook voor verongelukte bommenwerperpiloten die tijdens de Tweede

1 Zie: NRC Handelsblad, 28-29 september 2013; NRC Handelsblad, 2-3 oktober 2013.

2 Zie: Delta, 2 september 2013.

Wereldoorlog grote steden als Hamburg en Dresden bombardeerden. Menig neergehaalde piloot werd gelynched zodra hij op de grond kwam. En de piloten die in Engeland terugkwamen dronken 's avonds ook hun biertje en whisky bij de open haard, net als in het stereotype beeld van de thuis voor de tv hangende *joystick-soldier* die kort daarvoor een UAV-aanval had uitgevoerd op een kopstuk van al-Qaida in Pakistan.³

Een ander aspect waar aandacht voor gevraagd had kunnen worden is de neiging het tempo van technische ontwikkelingen te overschatten. In de praktijk blijkt dat er vaak een grote discrepantie is tussen het moment waarop technologisch iets mogelijk is en het kunnen beschikken over een

applicatie die de fase van het prototype overstijgt. Zelfs daarna duurt het vaak nog vele jaren en productgeneraties voordat de applicaties gemeengoed zijn. Tevens zijn de geschetste ontwikkelingen technologisch zo geavanceerd dat slechts enkele strijdende partijen zich die applicaties qua geld en kennis kunnen veroorloven. Menig slagveld zal nog heel lang gedomineerd worden door veel minder geavanceerde technologieën en systemen.

Tot slot lijkt het wat voorbarig om zich nu al te grote zorgen te maken over de ethiek en moraliteit van de oorlogvoering over pakweg 25 tot 50 jaar. De verwachte versmelting van mens en machine zal zich in alle geledingen van de maatschappij

voordoelen en zal zich zeker niet beperken tot alleen het militaire domein. Daarnaast leert de geschiedenis dat de mens erg goed in staat is om zich aan te passen aan gewijzigde situaties, met de bijbehorende nieuwe normen en waarden, die hem zullen passen als een oude jas.

Prof. dr. W.M. Oppedijk van Veen ■

3 Zie voor de stellingname dat het menselijkheidsaspect niet verloren zal gaan onder meer de recente publicatie van Frans Osinga, 'Bounding the Debate on Drones: The Paradox of Postmodern Warfare' in: Herman Amersfoort, Sjo Soeters en Desiree Verweij (red.), *Moral Responsibility & Military Effectiveness* (Den Haag, Asser Press, 2013) 243-278; zie ook: Linda Polman, 'Spelletjes', *Militaire Spectator* 182 (2013) (11) 518.

Te wapen!

In het kielzog van een krimpende krijgsmacht
Eric Vrijzen
Amsterdam (Elsevier) 2013
214 blz.
ISBN 9789035250680
€ 14,95

Vaak vliegen journalisten van het ene onderwerp naar het andere. Ingegeven door bezuinigingen en krimpende redacties, is het voor nieuwsmedia steeds moeilijker om journalisten voor lange tijd op één onderwerp te zetten. Ergens heeft dat ook zo z'n voordelen: het houdt verslaggevers fris en nieuwsgierig. Maar de keerzijde van de razende reporter is een zekere vluchtigheid. Zo krijg je journalisten die mis-

schien nét niet genoeg boven hun onderwerp staan.

Gelukkig zijn er de uitzonderingen: journalisten die jarenlang een dossier blijven volgen. Eén ervan is bijvoorbeeld de *Elsevier*-journalist Eric Vrijzen. Waar hoofdredacties journalisten vaak om de paar jaar totaal wat anders laten doen, specialiseert Vrijzen (1957) zich al zo'n twintig jaar in verkeer,

defensie en de Nederlandse politiek. In weekblad *Elsevier* schrijft hij regelmatig over het Haagse defensiebeleid en hoe dat in de praktijk uitpakt bij de Nederlandse militairen op de grond, in de lucht en op zee, in binnen- en buitenland. Een selectie van Vrijzens pennenvruchten is nu gebundeld in het boek *Te wapen! In het kielzog van een krimpende krijgsmacht*. Het gaat om de artikelen die Vrijzen tussen

1991 en 2013 schreef voor weekblad *Elsevier*. De nadruk ligt op de afgelopen vijf jaar.

Gedegen kennis

Vrijsen constateert in de inleiding van zijn boek dat defensie voor veel Nederlandse burgers een ver-van-mijn-bed-show is geworden. Een ontwikkeling die volgens hem sterk verband houdt met de opschorting van de opkomstplicht (officieel in 1997). 'Voordien kwamen op elk familiefeestje wel eens paar kazerneverhalen voorbij, maar nu heeft het overgrote deel van de bevolking geen idee van wat militairen eigenlijk uitvoeren.' Vrijsen stelt zichzelf als journalist de taak om 'in die leemte te voorzien'. Is hij daar in geslaagd? Zijn stukken getuigen van een gedegen kennis van de krijgsmacht en van stevig historisch besef. In Vrijsen herkent men de stijl van *Elsevier*: mild-opiniërend, maar wel onderbouwd. Geduldig legt Vrijsen zijn lezers uit waarom het bestaan van een krijgsmacht noodzakelijk is. Of hoe militaire missies Nederland een stem in de wereld geven. 'De eeuwige vrede in het Koninkrijk? Daar mag niemand zomaar van uitgaan. Het is gevaarlijk landmacht, luchtmacht en marine langzaam kapot te bezuinigen. Niemand weet hoe hard Nederland de strijdkrachten nog eens nodig heeft.'

Het boek is opgebouwd uit vijf hoofdstukken waarin een selectie van de columns en reportages van Vrijsen uit het weekblad is ondergebracht: 'militaire mentaliteit', 'missies', 'technologie', 'de moraal van de oorlog' en 'toekomst, nut

en noodzaak'. Vrijsen combineert in zijn stukken spannende reportage met gedegen analyse: stormbaan en studeerkamer gaan bij hem goed samen. Zo duikt Vrijsen diep onder water in de onderzeeër *Zr.Ms. Dolfijn* voor een reportage over de *Special Forces* van de Koninklijke Marine om vervolgens in hetzelfde stuk een analyse op te nemen over de vervaging van de grens tussen 'spionnenwerk' en militair optreden. Hij merkt op dat niet alleen in Nederland inlichtingendiensten nauwer verweven raken met militair optreden: in de Verenigde Staten groeien CIA en de *Special Forces* ook steeds meer naar elkaar toe.

Geen cruciale updates

Veel aandacht is er in *Te wapen!* voor de Koninklijke Luchtmacht en dan met name voor de jachtbommenwerpers en de (politieke) race om de opvolging van de F-16. Dat dit de F-35 zou worden, was voor Vrijsen al in een vroeg stadium een uitgemaakte zaak. 'Een kwaliteitsvergelijking maakte in december 2008 duidelijk dat de Amerikaanse JSF met kop en schouders boven de Zweedse Saab *Gripen Next Generation* uitstak. Alles meegerekend viel de JSF ook goedkoper uit.' Vrijsen schreef dit in een artikel in april 2009. Destijds tekende Vrijsen de laatste stand van zaken op. Nederland zou 85 *Joint Strike Fighters* kunnen kopen binnen een budget van ruim 6 miljard euro. De stand na Prinsjesdag 2013: binnen het investeringsbudget van 4,5 miljard euro kan Nederland 37 JSF's aanschaffen.

Maar dat laatste staat niet in het boek. Het is een gemis dat derge-

lijke cruciale updates in lopende nieuwsontwikkelingen onvermeld blijven. Een oude publicatie over de JSF verliest op deze manier aan relevantie. Hierdoor heeft het boek iets willekeurigs: hier is wel heel vlug een selectie gemaakt uit het oeuvre van Vrijsen. Het had Vrijsen, of zijn uitgeverij, gesierd als iemand vóór publicatie nog een keer een kritische blik op de *Elsevier*-artikelen had geworpen en deze van een actuele stand van zaken had voorzien, in plaats van ze één op één opnieuw af te drukken. Het compleet herschrijven van artikelen was zeker niet nodig geweest, maar door bijvoorbeeld voetnoten met actuele gegevens toe te voegen, was de lezer beter bediend. Het enige nieuwe element dat Vrijsen lijkt te hebben toegevoegd is een twee en een halve pagina tellende inleiding. Wel staat er bij ieder stuk wanneer het origineel in *Elsevier* werd geplaatst. Maar de niet goed ingevoerde lezer blijft met de vraag zitten hoe actueel het artikel nu nog is. Zo lezen we bijvoorbeeld in een bijdrage uit november 2008 over het vertrek van westerse troepen uit Bosnië-Herzegovina: 'Inmiddels speculeren de militairen over een op handen zijnde arrestatie van Mladic.' Mladic werd in mei 2011 gearresteerd. Beter was het geweest om de lezer daar nog even op te wijzen. Door dit na te laten, blijft de lezer achter met de vraag of men nu te maken heeft met een (nog altijd) actuele analyse, of met een in de tijd gestolde nieuwsgebeurtenis.

Drs. J. Müller

The Strongman

Vladimir Putin and the Struggle for Russia

Door Angus Roxburgh

Londen (I.B. Tauris) 2013

373 blz.

ISBN 9781780765044

€ 13,25

Vladimir Vladimirovitsj Poetin is één van de meest besproken staatshoofden van het moment. Zijn omstreden derde termijn als president leidde onlangs tot een stortvloed aan protesten, demonstraties en het arresteren van een groot aantal oppositieleden. Ook in het buitenland zorgt Ruslands leider regelmatig voor de nodige commotie. Zo wordt het feestelijke Nederland-Ruslandjaar overschaduwed door Ruslands antihomowetgeving, arrestaties van Greenpeace-activisten en diplomatieke incidenten over en weer. Niet alleen in de Nederlandse pers, maar ook in andere westerse media en in de publieke opinie overheerst dikwijls het beeld van de Russische leider als een autoritaire staatsman. De inleiding van Angus Roxburghs *The Strongman* speelt op deze perceptie in. De eerste bladzijden presenteren hoofdzakelijk een algemene indruk van de Russische president en zijn macho-imago en ijdele persoonlijkheid, waardoor het boek in eerste instantie de nodige diepgang lijkt te missen.

Interviews

De rest van het boek bevat, mede door de achtergrond van de auteur, gelukkigerwijs meer inhoud. Roxburgh, een veelgeprezen Britse

Rusland-specialist, heeft jarenlang kennis opgedaan als verslaggever in Moskou voor de *Sunday Times* en de *BBC*. Daarnaast werkte hij in 2006 als PR-adviseur in het Kremlin mee aan een project rond de beeldvorming van Rusland in de westerse media. Deze positie verschaft Roxburgh een zeldzame gelegenheid Poetin uitgebreid te doorgronden. Met *The Strongman* heeft hij echter geen biografie proberen neer te zetten, maar juist een politieke beschouwing van binnenuit. Zo vormt een groot aantal interviews met hoge functionarissen in onder meer Rusland, de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Oekraïne en Georgië een voorname bron van Roxburghs analyse en zij zorgen voor een uniek inzicht en interessante details. Niettemin vallen toch een aantal biografische kenmerken te onderkennen. Zo grijpt Roxburgh verschillende malen terug op de rol van Poetin als geheimagent. Door te wijzen op Poetins KGB-verleden probeert de auteur mede een verklaring te geven voor de werkwijze van de Russische president. Een ander punt betreft Roxburghs beschrijving van de traumatische uitwerking die het politieke machtsverlies na de val van de Sovjet-Unie, evenals de economische malaise tijdens de

jaren negentig, op Poetin had. Op die economische ontwikkelingen in Rusland gaat Roxburgh ruim in, maar zijn belangrijkste aandachtspunt blijft Poetins wens de Russische trots en status als wereldmacht, ook in militair opzicht, te herstellen. Met deze doelstelling kwam de leider in het Kremlin al snel in aanvaring met het Westen.

Omsingeling

Roxburgh wil in *The Strongman* de betrekkingen tussen Rusland en het Westen onderzoeken en verklaren waarom die zo snel verslechterden. Hoogtepunt in het boek is wel de uitgebreide analyse van de relatie tussen Rusland en het Westen onder Poetin. Vanaf zijn aantreden voor zijn eerste termijn in 1999 ondernam de president meerdere pogingen Rusland meer op één lijn met het Westen te krijgen. Zo verklaarde hij na 9/11 zijn steun in de strijd tegen het internationaal terrorisme en voerde hij tevens besprekingen over een nieuw verdrag voor de beperking van de strategische kernbewapening. Wel bleef het Kremlin bezorgd over de uitbreiding van de NAVO met landen die voorheen tot de Sovjet-Unie behoorden. Ondertussen oogstte Rusland door de oorlog in Tsjetsjenië en de politieke moorden op journaliste Anna Politkovskaja en FSB-agent Alexander Litvinenko kritiek van het Westen. In een reactie opperde het Kremlin vervolgens grote bezwaren tegen het plan van de NAVO om een anti-raketschild aan de Russische westgrens te installeren. Ook de westerse steun aan de Oranje-revolutie in Oekraïne en bij het aantreden van president Saakasjvili

in Georgië frustreerde de verstandhouding. Voor Poetin doemde hiermee het beeld op dat zijn land door vijandelijke machten omringd werd.

Misvattingen

De werkelijke situatie is op sommige punten evenwel ingewikkelder dan Roxburgh veronderstelt.

Rusland is als grootste land ter wereld vaak zelf een grote dreigende factor en probeert dikwijls zijn politieke invloed in de omringende landen te laten gelden. Belangrijke voorbeelden hiervan vormden de oorlog met Georgië in 2008 of het stopzetten van gasleveranties aan Oekraïne en Wit-Rusland. Daarnaast wijst Roxburgh er op dat het Westen niet in staat was het Russische angstbeeld te herkennen en de opgelopen spanningen weg te nemen. Tal van misvattingen, zoals een hernieuwd Koude Oorlog-denken, waren hier debet aan. De auteur benadrukt dat de situatie mede verslechterde door de gemiste kansen, die het Westen en Rusland

hadden kunnen aangrijpen om nader tot elkaar te komen. In zijn boek hinkt Roxburgh eigenlijk op twee gedachten: hij vindt dat het Westen in de betrekkingen met Rusland met een te zware toon is opgetreden, of daar juist een volkomen gebrek aan heeft gehad.

Ook na het terugtreden van Poetin na zijn eerste termijn als president in 2008 bleef de verstandhouding met de Verenigde Staten en de Europese Unie moeizaam. Ondanks het voornemen van Poetins protegé en opvolger Dimitri Medvedev om na zijn ambtsaanvaarding als president in 2008 met een schone lei te beginnen, veranderde de situatie niet wezenlijk. Zo miste het Westen volgens Roxburgh opnieuw een kans door te blijven vasthouden aan de NAVO-plannen, terwijl er van de verwachte hervormingen van Medvedev onvoldoende terecht kwam. De Russische economie bleef sterk van olie- en gasexport afhankelijk, het land kampte met corruptie en politieke tegenstanders

werden gearresteerd. Bovendien kondigde Medvedev in september 2011 aan zich niet herkiesbaar te stellen en in plaats daarvan Poetin als presidentskandidaat te nomineren.

Met zijn interviews geeft Roxburgh *The Strongman* een uitzonderlijke dynamiek en zij zorgen in combinatie met de heldere schrijfwijze voor een interessant en inzichtelijk boek, dat de lezer een kijkje achter de – normaal gesloten – deuren van het Kremlin verschaft. Roxburgh schetst een goed gedocumenteerd beeld van Vladimir Poetin als president en premier. Zijn oog voor detail, zoals de beschrijving van de Chordorovsky-affaire, is het vermelden waard en de lezer komt veel te weten over Poetins manier van politiek bedrijven. En dat is nuttig, want in zijn nieuwe termijn als president zet Poetin zijn beleid weer voort.

C.J.T. Crins MA

Mei 1940 (Film)

Vijf dagen oorlog en geen schot gelost
Door Stefan Rops (regie)
Utrecht (Hogeschool voor de Kunsten) 2013
Te bestellen via e-mail: mei1940.hku@gmail.com
€ 12,- (dvd met gratis filmposter)

Onlangs verscheen als afstudeerproject aan de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht de korte film *Mei 1940. Vijf dagen oorlog en geen schot gelost*. Regisseur Stefan Rops levert

hiermee een bijzonder product af. Zijn uitgangspunt is als volgt: het is mei 1940, een groep infanteristen betreft de stellingen en wacht gespannen de gebeurtenissen af.

Het oorlogsgeweld komt duidelijk naderbij, maar daadwerkelijk vuurcontact blijft uit. De spanning, de onzekerheid en de frustratie in de groep nemen al snel toe. Onbedoeld

en onbewust versterkt de commandant met zijn dogmatische en directieve bevelvoering deze gevoelens.

Belangrijk thema

Rops snijdt met deze film een belangrijk thema aan, namelijk de psychologie binnen een groep militairen in de aanloop naar een gevechtssituatie. In dit geval draait het om een gevecht dat nooit uitbreekt, zodat de situatie niet beantwoordt aan het collectieve verwachtingspatroon.

De vijand blijft afwezig, de verbindingen vallen weg en de situatie wordt met het uur onzekerder. Gevoelens van onmacht maken zich meester van de groep. Hoewel het verhaal fictief is, levert de film een waardevolle bijdrage aan de beeldvorming over de meidagen van 1940. Voor veel militairen waren de meidagen immers allesbehalve overzichtelijk. Veel eenheden hebben uiteindelijk geen schot gelost omdat ze simpelweg geen vijand hebben gezien. Aan het eindresultaat is bovendien goed af

te zien dat de regisseur, naast zijn vakinhoudelijke kennis, ook een grote persoonlijke betrokkenheid in dit afstudeerproject heeft verwerkt. Zijn passie voor de geschiedenis van het Nederlandse leger in de jaren 1939-1940 en zijn lidmaatschap van de *reenactment*-vereniging *Nederland Paraat* (VHM) hebben ertoe bijgedragen dat de materieel-technische aankleding van de film historisch volledig verantwoord is.

Uitwerking

In de uitwerking van zijn scenario is Rops echter niet helemaal geslaagd. De kracht ervan staat of valt met het uitwerken van de persoonlijkheden van de militairen en hoe zij reageren op de oplopende spanningen. Door de relatief korte duur van de film (circa 16 minuten) krijgt de kijker onvoldoende gelegenheid inzicht te krijgen in de persoonlijkheden en de dynamiek van de groep. De dialogen spelen zich hoofdzakelijk af tussen soldaat Dijkstra, een nuchtere Hollandse

kerel, en de starre luitenant Van der Velde. Hun onderlinge spanning komt eigenlijk al aan het begin van de film uit de lucht vallen. Hierdoor is er voor de groep als zodanig weinig aandacht en krijgen zelfs de twee hoofdpersonen weinig reliëf. De oplopende spanning, frustratie en onzekerheid binnen de groep komen daardoor niet overtuigend genoeg tot uiting. Vanuit een militair-historisch oogpunt is de bevelsstructuur binnen de groep op z'n minst opmerkelijk. De onderofficieren lijken in het geheel afwezig. Niettemin is de film als geheel beslist de moeite waard.

De film levert een welkome bijdrage aan de beeldvorming over de meidagen en laat de kijker op een indringende wijze proeven van de sfeer in een willekeurige groep dienstplichtigen. Daarin is dit afstudeerproject zeker geslaagd: het neerzetten van een overtuigend en realistisch tijdsbeeld.

Drs. E.J.J.F. Rossmels, NIMH

Schrijft u een gastcolumn in de *Militaire Spectator*?

De redactie van de *Militaire Spectator* daagt de lezers uit een gastcolumn te schrijven. Het thema is vrij, maar moet passen binnen de formule van het tijdschrift. De boodschap moet relevant zijn voor de lezers.

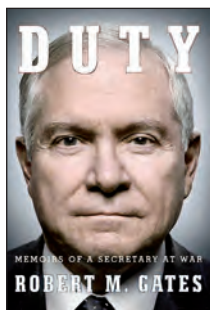
Het moet gaan om een gefundeerde eigen mening, om een logisch opgebouwd betoog en de feiten moeten kloppen en verifieerbaar zijn.

Ten slotte: uw bijdrage mag maximaal duizend woorden tellen. U kunt uw bijdrage sturen naar de bureauredactie (zie colofon). De redactie wacht reacties met belangstelling af.

De hoofdredacteur

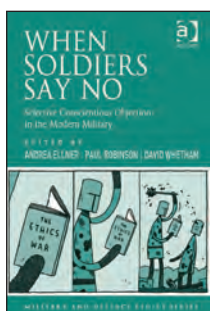
SIGNALERINGEN

Duty

Memoirs of a Secretary at War
Door Robert Gates
New York (Random House) 2014
640 blz.
ISBN 9780307959478
€ 26,-

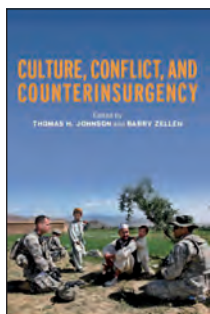
Na een carrière binnen de CIA en de *National Security Council* werd Robert Gates bestuursvoorzitter van Texas A&M University. In 2006 keerde hij naar Washington terug om te dienen onder de presidenten G.W. Bush en Barack Obama. Hij deed dat als minister van Defensie, of, zoals hij zelf zegt in zijn memoires, als minister in oorlog. Gates snijdt meerdere thema's aan, waaronder de oorlogen in Afghanistan en Irak, de jacht op Bin Laden en de relaties met Iran en Syrië. Hij geeft inzicht in de politieke processen in Washington en spreekt zijn bewondering uit voor de moed van Amerikaanse militairen die hij op zijn reizen als minister ontmoette.

When Soldiers Say No

Selective Conscientious Objection in the Modern Military
Door Andrea Ellner, Paul Robinson en David Whetham (red.)
Londen (Ashgate) 2014
290 blz.
ISBN 9781472412140
€ 70,-

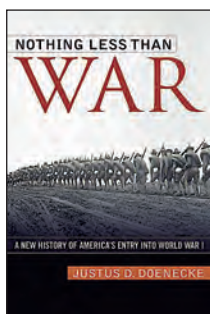
In de bundel *When Soldiers Say No* staat het onderzoek naar selectieve dienstweigering centraal, ofwel de weigering vanwege gewetensbezwaren militaire activiteiten te verrichten in een bepaald soort conflict. Deskundigen verkennen het thema vanuit politiek, sociaal en filosofisch oogpunt en het boek bevat casestudies uit onder meer Duitsland, de VS en Australië. Eén vraag staat steeds centraal: zou selectieve dienstweigering in sommige gevallen mogelijk moeten zijn? Selectieve dienstweigering kan theoretische en praktische problemen opleveren voor krijgsmachten. Volgens de onderzoekers kan selectieve dienstweigering een grotere rol gaan spelen als bij conflicten niet duidelijk is of het nationaal belang van een land in het geding is.

Culture, Conflict, and Counterinsurgency

Door Thomas Johnson en Barry Zellen
Redwood City (Stanford University Press) 2014
304 blz.
ISBN 9780804785952
€ 33,-

De samenstellers van *Culture, Conflict and Counterinsurgency* menen dat het nog steeds mogelijk is om op den duur duurzame vrede te creëren in Afghanistan. Voorwaarde is dan wel dat interveniërende landen de culturele dimensies van de conflicten die in Afghanistan en het buurland Pakistan woeden beter begrijpen. Op het snijvlak van cultuur, conflict en strategische interventie moeten militairen van deelnemende krijgsmachten beter onderricht worden in cultuur, zodat ze daar bij hun optreden ter plaatse rekening mee kunnen houden. Door inzicht te krijgen hoe de culturele lijnen en belangen lopen kunnen counterinsurgency-operaties succesvoller zijn, aldus de auteurs, en kunnen lessen worden geleerd voor toekomstige inzet.

Nothing Less Than War

A New History of America's Entry into World War I
Door Justus D. Doenecke
Lexington (University Press of Kentucky) 2014
436 blz.
ISBN 9780813145501
€ 21,-

In *Nothing Less Than War* onderzoekt Justus Doenecke, voormalig hoogleraar geschiedenis aan New College in Florida, aan de hand van politiek, diplomatie en publieke opinie hoe de Amerikaanse regering er in 1917 toe kwam Duitsland de oorlog te verklaren en militairen naar Europa te sturen. Doenecke schenkt aandacht aan de stille diplomatie onder Woodrow Wilson en hij legt uit hoe de Amerikaanse president aanvankelijk meeging in de wens van het grootste deel van de Amerikanen om neutraal te blijven. In 1917 was het juist de druk om wel aan de oorlog deel te nemen die Wilson deed besluiten het isolationisme in de buitenlandse politiek te beëindigen.

MEDEDELING

Jubileumboek *200 jaar Koninklijke Landmacht* 1814-2014

Op 9 januari 1814 legde prins Willem Hendrik, de latere Koning Willem I, in een formeel besluit de organisatie van een nieuw te vormen leger vast. Daarmee stond hij aan de basis van de Koninklijke Landmacht, die dit jaar op diverse manieren aandacht besteedt aan het 200-jarig bestaan.

Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) brengt ter gelegenheid van het dubbele eeuwfeest het jubileumboek *200 jaar Koninklijke Landmacht 1814-2014* uit.

In het boek, onder redactie van professor dr. Ben Schoenmaker, nemen de belevenissen van individuele militairen, van soldaat tot generaal en dienstplichtig tot beroeps, een belangrijke plaats in. Zij vertellen hun ervaringen over bijvoorbeeld de Slag bij Waterloo, de Tiendaagse Veldtocht, de Meidagen van 1940, de strijd in Nederlands-Indië en vredesoperaties overal in de wereld. Ook andere aspecten, zoals oorlogsvoorbereiding in vredetijd, het vele oefenen, het kazerneleven en de relatie tussen maatschappij en landmacht komen aan bod.

Bestelinformatie jubileumboek

Dankzij een donatie van het Vfonds (het Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg) is het boek (winkelwaarde 29,90 euro) voor de volgende doelgroepen verkrijgbaar voor slechts 8 euro:

- actief dienende militairen en burgers die werken bij het Commando Landstrijdkrachten en KL-personeel ingedeeld bij andere krijgsmachtdelen;
- leerlingen van de Koninklijke Militaire Academie, Koninklijke Militaire School, Opleidingscentrum Initiële Opleidingen en Veiligheid & Vakmanschap (alleen landmacht);
- actieve reservisten;
- KL-veteranen.

200 jaar Koninklijke Landmacht is te bestellen bij Uitgeverij Boom via: www.uitgeverijboom.nl/200jaarlandmacht.

Boekgegevens:

200 jaar Koninklijke Landmacht 1814-2014

Door Ben Schoenmaker (red.)

Amsterdam (Uitgeverij Boom) 2014

296 blz.

ISBN 9789089531278